

ХАРКІВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
РАДА РЕКТОРІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
ХАРКІВСЬКОГО РЕГІОНУ
ХАРКІВСЬКА ОБЛАСНА ГРОМАДСЬКА ГУМАНІТАРНА РАДА
ХАРКІВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«НАРОДНА УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ»

ГУМАНІТАРНА ПОЛІТИКА ЯК ФАКТОР СТАЛОГО ГРОМАДСЬКОГО РОЗВИТКУ

Матеріали круглого столу
10 липня 2012 року

Харків
Видавництво НУА
2012

УДК 323.21:009(477)(063)
ББК 66.3(4УКР)6я431
Г94

Редакційна колегія:

В. І. Астахова, д-р іст. наук (голов. ред.);
К. В. Астахова, д-р іст. наук;
К. Г. Михайльова, д-р соціол. наук;
Є. А. Подольська, д-р соціол. наук;
В. Ф. Сухіна, д-р філос. наук

У матеріалах збірника розглядаються питання сутності та ролі гуманітарної політики в сучасних умовах. Представлено її пріоритети в Україні, відображені у Концепції розвитку гуманітарної сфери. Визначено роль громадянського суспільства та освіти у реалізації завдань вітчизняної гуманітарної політики.

Для наукових та педагогічних працівників, аспірантів, студентів, працівників галузі управління освітою.

Г94 **Гуманітарна** політика як фактор сталого громадського розвитку : матеріали круглого столу, 10 лип. 2012 р. / Харк. облдержадмін., Рада ректорів вищ. навч. закладів Харк. регіону, Харк. обл. громад. гуманіт. рада, Харк. гуманіт. ун-т «Нар. укр. акад.» ; [редкол.: В. І. Астахова (голов. ред.) та ін.]. – Х. : Вид-во НУА, 2012. – 78 с.

В материалах сборника рассматриваются вопросы сущности и роли гуманитарной политики в современных условиях. Представлены ее приоритеты в Украине, отображенные в Концепции развития гуманитарной сферы. Определена роль гражданского общества и образования в реализации задач отечественной гуманитарной политики.

Для научных и педагогических работников, аспирантов, студентов, работников сферы управления образованием.

УДК 323.21:009(477)(063)
ББК 66.3(4УКР)6я431

© Народна українська академія, 2012

ПРЕДИСЛОВИЕ

Характерной чертой XXI века стало внимание к Человеку. Именно Человек, как активный, действующий субъект сегодня стоит в центре программ развития подавляющего большинства цивилизованных стран, сфер жизнедеятельности обществ, функционирования организаций. Мировое сообщество давно признало, что инвестиции в человека, его развитие являются залогом успешного развития общества.

Украина в данном плане – не исключение. И сегодня, в контексте новых тенденций развития украинского общества, на повестке дня стоит вопрос о том, что может и должно сделать государство для обеспечения полноценного развития личности, формирования ее потребностей и конструирования поля для их удовлетворения. Одним из таких шагов стала разработка Концепции развития гуманитарной сферы в Украине.

Концепция объединяет в себе основные цели, задачи и направления развития гуманитарной сферы, которые, как предполагается, будут характеризовать ее функционирование до 2020 года.

В данном сборнике представлены материалы круглого стола, собравшего для обсуждения Концепции представителей системы образования и научной общественности Харьковщины. Круглый стол еще раз подтвердил, что развитие гуманитарной сферы Украины является принципиально важным и требующим особого внимания. Данный процесс связан и с социальными практиками разнообразных социальных субъектов, и с концептуальными

позициями образовательной сферы, и с процессами становления и развития гражданского общества. Именно поэтому материалы, представленные в сборнике и отражающие теоретические и практические аспекты усовершенствования Концепции развития гуманитарной сферы в Украине, вызовут у читателя несомненный интерес и окажутся полезными в практической работе.

Все материалы представлены в авторской редакции, в ряде случаев отражают не только разные точки зрения, но и диаметрально противоположные позиции авторов. Это проявилось в достаточно остром характере дискуссии, состоявшейся на круглом столе, но именно в этом кроется и наибольший интерес предлагаемой публикации.

Шаповал Р. В.

*д-р юрид. наук, проф.,
начальник головного
управління освіти і науки
Харківської обласної
державної адміністрації*

ДО ПИТАННЯ ПРО РОЗРОБКУ КОНЦЕПЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Питання про розробку нової Концепції державної гуманітарної політики було поставлене Президентом України вже більше двох років тому. У червні 2010 року на засіданні Всеукраїнської громадської гуманітарної ради В. Ф. Янукович однозначно визначив це завдання як один із головних пріоритетів діяльності нової влади. За минулий час була проведена велика цілеспрямована робота з підготовки проекту нової Концепції державної гуманітарної політики, з визначення її основних пріоритетів, принципів і напрямів. У нас у Харкові неодноразово обговорювався цей документ, вносилися пропозиції, зауваження, поправки. У грудні 2011 р. на базі Національного університету «Юридична академія ім. Ярослава Мудрого» відбулося виїзне засідання Всеукраїнської ради ректорів, що схвалила проект з урахуванням висловлених у ході обговорення рекомендацій. Займалася цією роботою і Харківська обласна громадська гуманітарна рада. Паралельно ми вели роботу зі створення проекту Концепції гуманітарної політики в Харківському регіоні. На сьогодні ця робота завершена. Концепція гуманітарної політики Харківської області до 2020 року, розроблена в основі своїй фахівцями-гуманітаріями харківських вищих навчальних закладів, пройшла апробацію в численних інстанціях і в травні 2012 року прийнята Харківською обласною громадською гуманітарною радою. Її головна відмінність від загальнодержавного документа, звичайно, пов'язана зі специфікою Харківського регіону. Саме в Харкові існує наймогутніший в Україні освітній потенціал, що включає

897 освітніх шкіл із загальною чисельністю учнів, що перевищує 250 тис. осіб, і 88 вищих навчальних закладів (у т. ч. 31 вищий навчальний заклад III–IV рівня акредитації), в яких навчається більше 240 тис. студентів. Харків по праву вважається студентською столицею України, і це значною мірою визначає особливості його гуманітарної сфери. Харків і понині залишається найбільшим у Східній Європі науковим і культурним центром з могутнім індустріальним потенціалом. Тому і потреба його громадян у соціальному захисті і гуманітарній безпеці особливо гостра. Іншими словами, гуманітарна сфера у нашому регіоні займає особливе місце у ряді таких взаємопов'язаних елементів, як економічна, соціальна, науково-технічна, екологічна, демографічна і національна складова, а це вимагає особливих підходів, принципів, форм і методів роботи.

Звідси і вимоги, що висувалися до вироблення Концепції гуманітарної політики Харківської області до 2020 року. Сьогодні на черзі ухвалення загальнодержавної концепції і програми подальшого розвитку гуманітарної сфери України.

Мета проведення нашого круглого столу зводиться саме до того, щоб іще раз обговорити питання про суть і принципи, пріоритети і завдання гуманітарної політики України, сформулювати пропозиції щодо визначення оптимальних шляхів реалізації концепції і доведення її змісту до відома громадськості.

Потреба в забезпеченні гуманітарної безпеки в нашому суспільстві зростає день від дня, оскільки безліч прорахунків, викривлень і прямих зловживань, що виявилися і у лихі 90-ті роки, і в першому десятилітті нинішнього століття, не дозволяють нам результативно працювати над створенням умов для гідного життя людей. І якщо не виправити таку ситуацію в найближчий час, якщо не визначити конкретних шляхів вирішення цього завдання і не заручитися підтримкою більшості наших громадян, ми можемо дуже скоро перейти крайню точку моральної деградації, а це таїть у собі згубні наслідки і для економіки, і для культури, і для інших сфер життєдіяльності українського суспільства. Бажаю успіхів у Вашій роботі і на сьогоднішньому круглому столі, і на перспективу!

ПОСТАНОВОЧНІ ДОПОВІДІ

Подольская Е. А.

*д-р социол. наук, проф.,
зав. кафедрой философии
и гуманитарных дисциплин
ХГУ «НУА»*

ГУМАНИТАРНАЯ ПОЛИТИКА: СУЩНОСТЬ И ОБЩЕСТВЕННАЯ ЗНАЧИМОСТЬ

Актуальность данной темы обусловлена тем, что научно-технологическое развитие последних десятилетий все в большей мере концентрируется вокруг человека – как в плане расширения человеческих возможностей, так и в силу того, что человек все чаще оказывается критическим звеном многих технологических процессов, а также подвергается опасностям, порождаемым самими же новыми технологиями, которые порой несут угрозу не только его физическому и психическому существованию, но и ставят под вопрос саму его идентичность.

Существует и еще одно, вполне практическое обстоятельство, требующее от государства и общества более гуманного отношения к человеку. Демографические тенденции сегодня таковы, что население довольно быстро стареет. Человек, иначе говоря, становится крайне дефицитным ресурсом. А это настоятельно требует отказа от стереотипов, согласно которым людской ресурс у нас всегда в избытке – дело только за тем, чтобы его мобилизовать. Со всей остротой, следовательно, встают сегодня проблемы защиты, сохранения и наращивания того человеческого потенциала, которым обладает Украина.

Таким образом, мерой совершенства общества – а также и критерием для оценки социально-экономической политики государства – является способность обеспечивать как сохранение, так и реализацию человеческого потенциала граждан.

ЮНЕСКО обращает внимание на основные *аспекты гуманитарной политики*. Среди них: обеспечение здоровья людей и продолжительности их жизни; развитие творчества; экономическая поддержка культурной индустрии (издательского дела, кинематографа, средств массовой информации); эффективная защита культурного наследия – как материального, так и духовного.

В отличие от многих европейских стран, гуманитарная политика в нашей стране призвана не только способствовать развитию науки, культуры, образования, здравоохранения, но и быть инструментом достижения гражданского согласия в обществе, расколотом после разных исторических событий в нашей стране. Гуманитарная политика в современной Украине должна постепенно привести наше общество к тому состоянию, когда отличия в историческом развитии регионов, их культурных традициях перестанут использоваться в политических целях. Именно тогда и только тогда мы сможем в полной мере заявить, что интегрировались в культурное пространство объединенной Европы.

Следует отметить, что, к сожалению, и в теоретическом, и в практическом плане гуманитарная политика в Украине находится как бы в состоянии отложенного спроса. В связи с этим особую актуальность приобретает проблема выяснения сущности гуманитарной политики и ее функционального призвания.

Приоритеты гуманитарной политики должны быть лишены идеологической ангажированности и построены исключительно на приоритете прав человека и видении будущего Украины как демократического, правового, социального государства, основу которого составляют институты гражданского общества.

Харьковский регион, который является ведущим научным и промышленным центром Украины, безусловно, занимает выигрышное положение при реализации национального инновационного сценария: научно-технический и индустриальный потенциал территории может и должен стать главным ресурсом ее устойчивого развития, определяя перспективное социально-экономическое и культурное состояние региона.

Приоритетная цель региональной гуманитарной политики – создание в Харьковском регионе условий для равного доступа всех граждан к качественному образованию, развитию спорта, культуры, искусства и туризма, обеспечения права граждан на качественную и объективную информацию, удовлетворение языковых и образовательно-культурных потребностей, укрепления атмосферы толерантности и межнационального мира в регионе.

Учитывая близость Харьковщины к России, стержнем, который действительно обеспечит уникальность Харьковского региона в Украине и в мире, является диалог культур – прежде всего, российской и украинской. Фундаментальными принципами такого диалога выступают: гуманистические идеалы и ценности, толерантность, терпимость и взаимответственность.

В связи с этим важно формировать гуманитарную технологическую культуру каждого гражданина. Известно, что нет ничего практичнее, чем хорошая теория. Именно социогуманитарные знания призваны стать научным компасом, который указывает азимут социального развития. Необходимо актуализировать конструктивно-созидательный потенциал гуманитарных наук.

В связи с этим хотелось бы привлечь внимание уважаемой аудитории к такому понятию как *«гуманитарная образованность»*. Это не просто какой-то освоенный объем гуманитарных знаний, но и навыки и приемы работы с этими знаниями, их производство и воспроизводство.

Функции гуманитарной образованности:

1) способствует большей открытости людей, помогает им преодолеть разобщенность, ведущую к крайне негативным последствиям;

2) формирует нравственность и толерантное отношение к разным мнениям, за исключением расистских, фашистских и т. п.;

3) активизирует деятельность интеллекта; облегчает освоение любой профессии, особенно для тех профессионалов, деятельность которых включает функции общения и управления людьми;

4) является основой духовности людей, которая характеризуется внутренней культурой, возвышенностью мыслей, желаний, благородной мотивацией поступков.

Гуманитарная технология представляет собой четко отработанную по операциям совокупность последовательно применяемых процедур, приемов, методов воздействия, способов деятельности, направленных на наиболее оптимальную и эффективную реализацию поставленных целей и задач в определенной социальной, политической или культурной ситуации.

Среди ведущих стратегий научного выстраивания современных представлений о гуманитарных технологиях сегодня выделяются следующие:

1. Гуманитарные технологии используются и востребованы в качестве проективной техники реализации определенного типа взаимодействия, направленного на поддержание социальных отношений, в основу которых закладываются базовые ценностно-целевые ориентации представителей групп интересов и элит того или иного из существующих современных социумов.

2. Гуманитарные технологии мыслятся как способ трансляции информации. Здесь с помощью и посредством технологий вырабатываются оптимальные формы и качественные основания, которые бы могли позволить решать весьма актуальную на данный момент проблему дефицита или переизбытка информационных ресурсов, достигать эффективного их использования в различных познавательных и социальных практиках.

3. Гуманитарные технологии формируются вокруг приоритетных форм и способов фиксации так называемых поведенческих стереотипов и соответствующих социальных ролей. Чаще всего они противоположны по смыслу и разделяются на «репрессивный» и «либеральный» типы закрепления социального поведения.

Первый, жестко определяющий сферу социального действия санкциями и предписаниями, тотально унифицирует политическую, культурную и тому подобную социализацию и сами существующие в обществе формы деятельности.

Второй тип, который в последние десятилетия ориентирован на продвижение «либеральных» приоритетов, собственно, все чаще называют «гуманитарным»; в его основе – поиск новых возможностей для социальной кооперации, который основан на принципах диалога, свободы выбора и взаимной безопасности.

4. Целенаправленная коллективная деятельность людей на основе гуманитарного знания также становится одним из важных компонентов в развитии соответствующих технологий социального моделирования.

Понятно, что интеллектуальный продукт, не реализованный в социальной практике – это утраченные национальные сокровища. Сейчас 15–20% товаров мирового рынка являются интеллектуальным продуктом, а по экспертным прогнозам, через 20 лет – будет 80%. Поэтому необходимо научиться технологизировать результаты интеллектуального труда и внедрять их в практику. А для этого важно опираться на продуктивную методологию. Необходимо вырабатывать новые механизмы формирования портфолио научно-исследовательских структур (направлений, планов, программ и т. п.). Необходимо активнее привлекать творческую часть гражданского общества и мыслящих практиков.

Ключевым инструментом социальной политики должна стать *гуманитарная экспертиза*, нацеленная на то, чтобы вырабатывать взвешенную оценку воздействия разного рода новшеств – промышленных, сельскохозяйственных, социальных технологий – на состояние человеческого потенциала.

Другая, и не менее значимая задача гуманитарной экспертизы – то, что благодаря ей общество может заранее освоить новую технологию. Гуманитарная экспертиза по сути дела выступает как форма предваряющего, моделирующего «оживления» обществом ситуаций, порождаемых внедрением научно-технических и социальных новшеств.

Следует обратить внимание на одно принципиально важное обстоятельство: основные процедуры гуманитарной экспертизы, такие, как широкое междисциплинарное обсуждение конкретных решений и проектов, согласование разнонаправленных интересов и т. д. не есть нечто неведомое и экзотическое; напротив, они чрезвычайно широко используются людьми во множестве самых разнообразных практических ситуаций. Эффективность же гуманитарной экспертизы во многом определяется её систематичностью и целенаправленностью.

Такая экспертиза могла бы решать комплекс взаимосвязанных задач, в частности – способствовать выявлению и решению неотложных социальных проблем, снижению социальной напряженности. Это послужило бы зримым сигналом того, что сохранение и развитие человеческого потенциала становится действительным приоритетом государственной политики, подлинной ценностью в глазах как общества, так и государства, а вместе с тем стало бы важным шагом в преодолении достигающего порой критического уровня отчуждения человека от власти.

В этом плане важно активизировать деятельность профессиональных отраслевых ассоциаций социогуманитарного знания, которые способны обеспечить «внутренний аудит» качества научных исследований и взаимодействия с гражданским обществом и органами социального управления.

Достижение целей региональной гуманитарной политики обеспечивается в ходе выполнения следующих задач:

– *в области образования:* обеспечение развития сети учебных заведений с учетом потребностей потребителей, общественных запросов и государственных требований относительно непрерывного образования; обеспечение равного доступа к получению дошкольного, общего среднего, внешкольного, профессионально-технического и высшего образования; создание благоприятных условий для поддержки и развития одаренных детей и молодежи, в том числе с функциональными ограничениями здоровья; создание условий для реализации интеллектуального потенциала работников гуманитарной сферы, ученической и студенческой молодежи; повышение качества образования, модернизация материально-технической базы учебных заведений и учреждений гуманитарной сферы;

– *в области науки:* популяризация научной деятельности; создание условий для реализации научного потенциала и адаптации научных работников к рыночным условиям; перестройка региональной инновационной системы в Харьковской области; создание условий для эффективной профессиональной деятельности, постоянного духовного самоуправления работников,

обеспечения их высокого социального статуса в обществе, подъем престижа научного и педагогического труда;

– *в сфере здравоохранения*: создание доступного и эффективного рынка услуг для оздоровления и отдыха жителей региона; внедрение принципов здорового образа жизни граждан, особенно – в молодежную среду; внедрение доступных, качественных и разнообразных форм оздоровительных, реабилитационных, физкультурно-массовых мероприятий для разных групп населения;

– *в социальной сфере*: всестороннее укрепление правовых, моральных и материальных принципов семейной жизни; содействие социальной адаптации лиц с ограниченными возможностями здоровья, детей-сирот и детей, лишенных родительской заботы; распространение семейных форм воспитания: усыновление, установление опеки и забота; обеспечение экономических и социальных гарантий для профессиональной самореализации работников гуманитарной сферы, повышения их социального статуса, профессионального и общекультурного уровня, профессионального мастерства; реализация государственной молодежной политики, обеспечения равных прав в трудоустройстве, в получении жилья, создания оптимальных условий для творческой самореализации личности; создание условий для укрепления физического и психического здоровья молодежи;

– *в сфере культуры и общественных отношений*: обеспечение эффективного взаимодействия между органами исполнительной власти, местного самоуправления, гражданскими организациями и движениями в реализации гуманитарной политики; развитие международного и межрегионального партнерства в гуманитарной и социокультурной сфере; повышение интеллектуального и культурного уровней жителей Харьковщины, обеспечения условий для сохранения межнационального согласия и понимания в обществе; обогащение историко-культурного приобретения, активизация туристической деятельности; развитие информационного пространства Харьковской области, обеспечения свободы слова; создание условий для

гармонизации языковых отношений, свободного развития государственного языка и языков национальных меньшинств; обеспечение реализации культурно-языковых прав граждан в соответствии с европейскими стандартами прав человека.

Не вызывает сомнения, что решение задач цивилизационной модернизации Харьковского региона возможно только при условии развития гуманитарной и социокультурной сферы. Именно сфера гуманитарной политики в новых социально-политических условиях призвана сформировать горизонты будущего Харьковщины и каждого гражданина.

Список использованных источников

1. Астахова Е. В. Глобализация. Образование. Вызовы времени. Поиски оптимального сочетания / Е. В. Астахова // Вчені зап. Харк. гуманітар. ун-ту «Нар. укр. акад.». – Т. XII. – X. : Вид-во НУА, 2006. – С. 27–39.

2. Рожанська Н. В. Суспільна ефективність соціально-гуманітарної освіти в сучасній Україні та шляхи її підвищення: демократизаційний аспект / Н. В. Рожанська // Наукові праці : наук.-метод. журн. – Вип. 133. – Т. 146. Соціологія. – Миколаїв : Вид-во МДУ ім. Петра Могили, 2010. – С. 74–78.

Астахова В. И.

д-р ист. наук, проф.,

советник ректора ХГУ «НУА»

О ПРИОРИТЕТАХ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ГУМАНИТАРНОЙ ПОЛИТИКИ

Актуальность темы, вынесенной на обсуждение участников круглого стола, не требует аргументации. Пока мы выдвигаем хорошие идеи и разрабатываем необходимые документы, наше общество все глубже опускается в аморальную яму и процесс нравственной деградации усиливается. Нравственные тормоза опущены полностью. Нас – нормальных людей, как будто бы испытывают на прочность в деле отторжения общепризнанных

норм и правил человеческого общежития. Общество каждодневно содрогается от жестокости, цинизма, равнодушия, растаптывания достоинства, чести, совести человека. Мы близки к тому, что перейдем точку невозврата.

Еще в июне 2010 года, выступая на заседании Всеукраинского общественного гуманитарного Совета, Президент Украины прямо заявил о необходимости незамедлительной разработки новой концепции гуманитарной политики государства, которой, по мнению В. Ф. Януковича, у нас в Украине до сих пор просто не было. Можно смело утверждать, что мы могли бы избежать многих сложных коллизий в нашем обществе, если бы имели четкие гуманитарные ориентиры.

Гуманитарная политика – сложное и многоаспектное понятие, которое нельзя ограничивать проблемами только материального благосостояния или только патриотизмом в разных его ипостасях, или образованием, здравоохранением, культурой. Это понятие включает в себя все стороны бытия человека, все то, что в комплексе позволяет ему в повседневной жизни чувствовать себя комфортно. Решение такой глобальной задачи требует поэтапного определения приоритетов и последовательной работы по их претворению в жизнь. Попытка определить эти приоритеты предпринята и в проекте Концепции государственной гуманитарной политики, которую нам предстоит обсудить на нашем круглом столе, и в концепции гуманитарной политики Харьковского региона, принятой Харьковским областным общественным гуманитарным Советом в мае 2012 г.

В первую очередь, в этих документах речь идет о создании оптимальных условий для восстановления и сохранения физического и духовно-нравственного здоровья украинского народа и каждого человека в отдельности, о предоставлении каждому гражданину возможностей для стабильного и перспективного жизненного роста, уверенности в завтрашнем дне для себя, для своей семьи, своих детей и внуков.

Фундаментом для реализации это задачи должны стать образование и наука, здравоохранение, культура, новый уровень воспитательной работы в обществе, новые принципы взаимо-

отношений между государством и его гражданами. Необходимо признать, что и образование с его нескончаемым реформированием, и здравоохранение, насквозь пронизанное коррупцией, и даже культура, все более разлагающаяся на почве шоу-бизнеса, практически утратили доверие и уважение людей. И, если сейчас этот процесс не повернуть в нужное обществу русло, результаты могут быть губительными.

Мы должны во что бы то ни стало вернуть доверие людей к гуманитарной сфере общественной жизни с тем, чтобы каждый гражданин чувствовал себя в государстве комфортно, независимо от языка, на котором он общается, от своего вероисповедания, от памятников, которые ставит общественность на территории, где он живет, или от того, в какую школу хотят определить родители своего ребенка. Все граждане должны чувствовать уважение государства к их убеждениям, традициям и духовным потребностям.

Если государство сможет гарантировать своим гражданам ощущение духовного комфорта на территории, где они проживают, оно сможет требовать от них уважения к нормам, которые учитывают многокультурность украинского народа, разноплановость его исторического наследия, ментальные особенности жителей каждого региона.

Мы должны максимально активно формировать в нашей полиэтнической и многокультурной стране чувство толерантности, уважительности, признания гражданских прав всех людей, проживающих на территории Украины.

Иными словами, важнейшими приоритетами гуманитарного развития Украины должны стать, во-первых, обеспечение гуманитарной безопасности граждан, которая базируется на постоянном повышении уровня их благосостояния и внедрении высоких социальных стандартов жизни; на равных возможностях получения качественного образования, медицинского обслуживания и доступа к ценностям духовной культуры. А это возможно только при условии последовательного, целенаправленного и перспективно планируемого развития образования, науки, культуры, здравоохранения и спорта. Без стабильного функцио-

нирования этих направлений жизнедеятельности общества говорить о гуманитарной безопасности, об успешной гуманитарной политике абсолютно бессмысленно.

Во-вторых, важнейшим приоритетом гуманитарной политики должно стать повышение уровня духовного развития общества, улучшение его морального состояния, предотвращение его сползания в пропасть духовной нищеты и моральной деградации.

И, в-третьих, это повышение роли и ответственности самих граждан, их общественных объединений в деле реализации гуманитарной политики на уровне и страны, и региона, и просто трудового коллектива. А это значит максимально широкое вовлечение граждан в обсуждение и принятие решений в ходе демократических процедур формирования автономного правосознания людей, базирующихся на чувстве собственного достоинства, критическом мышлении и этике персональной ответственности.

Реализация этой триединой задачи требует, как минимум, выполнения трех условий.

1. Формирования нового качества жизни путем создания условий для всестороннего гармонического развития личности, внедрения приоритетов здорового образа жизни, гармонизации отношений человека с окружающей природой, поддержки семьи и содействия повышению рождаемости.

2. Формирования общества знаний, в котором и знания, и возможности их получения и практического использования станут важнейшим средством самореализации и развития личности, ключевым фактором ускоренного развития государства и общества.

3. Постоянного роста социальной активности граждан, формирования развитого гражданского общества.

Очевидно, что выполнение этих условий – дело не одного года. Но начинать его, отчетливо осознавая смысл, приоритеты и перспективы, надо незамедлительно! И Концепция, которую мы сегодня обсуждаем, послужит хорошим ориентиром, ибо дорогу осилит только идущий.

Михайлева Е. Г.
д-р социол. наук, проф.,
проректор по НИР
ХГУ «НУА»

ПОТЕНЦИАЛ ГУМАНИТАРНОЙ СФЕРЫ В ГРАЖДАНСКОМ ОБЩЕСТВЕ

Актуальность постановки вопроса о роли и потенциале гуманитарной сферы в гражданском обществе для Украины обусловлена рядом факторов. С одной стороны, сама гуманитарная сфера, являющаяся стержнем формирования ценностно-мировоззренческих основ любого общества, находится сегодня под влиянием трансформаций общественного развития: она практически перестала отвечать на вызовы времени и помогать в поиске ответов на них; она не так динамично отслеживает изменение позиций личности в обществе и ее новой роли в нем; ее позиции отошли на второй план в процессах регуляции жизнедеятельности общества. Именно поэтому ее изменение, поворот к перспективам, основанным на современных тенденциях и особенностях развития социальных субъектов и их роли в обществе, видятся важнейшими приоритетами развития украинского общества.

Наряду с этим, негативные тренды последних лет, комплексно оцениваемые учеными как глубинный кризис общества (в том числе, девальвация общечеловеческих мировоззренческих ценностей, снижение уровня профессиональной компетенции в совокупности с ослаблением действенности профессиональных этических норм) ассоциируется исключительно со сферой гуманитарных отношений. Именно она и должна предложить обществу инструменты решения этого круга проблем. При этом гуманитарная политика может рассматриваться как основной инструмент в данном процессе.

С другой стороны, становление гражданского общества – принципиально важный для Украины процесс, протекающий сегодня неоднозначно: претензии на него значительно выше, чем реальные практики. Сегодня по-прежнему наблюдается

необходимость создания эффективного механизма взаимодействия граждан, общественных организаций, ассоциаций, некоммерческих структур с органами государственной власти и местного самоуправления, их участия в подготовке государственных решений по важнейшим социальным, экономическим и иным вопросам. Речь идет о том, что отсутствие стабильно функционирующей системы взаимодействия власти и общественных структур, неразвитость институтов гражданского общества способны негативно отразиться на процессе построения демократического правового государства.

Таким образом, два принципиально важных вектора жизнедеятельности украинского социума – гуманитарная сфера и гражданское общество – сегодня находятся в нестабильном состоянии, но при этом, на наш взгляд, имеют большой потенциал в решении многих социальных проблем. Реализация же этого потенциала может находиться на пересечении функционирования обозначенных феноменов. В такой постановке гуманитарная политика видится инструментом, работающим на становление и развитие гуманитарной сферы и гражданского типа общества в Украине.

Для решения этой задачи важно понимать, что представляет собой гражданское общество и через какие механизмы и инструменты гуманитарная сфера может способствовать формированию и развитию его черт.

Не вдаваясь в глубокий анализ методологии анализа феномена гражданского общества, в общем отметим, что для такого общества характерна децентрализация государственной власти за счет передачи части властных полномочий органам самоуправления и институтам гражданского общества, стремящимся к бесконфликтному взаимодействию с государством. В результате, в социальном поле четко выкристаллизовываются два основных субъекта – государство (которое призвано служить интересам общества) и общество (которое в значительной степени осуществляет закрепление демократических институтов государственной власти, способствует реализации института прав человека и т. д.). Качество их взаимодействия определяется

тем, что государство является субъектом формирования гуманитарной политики, эффективность реализации которой во многом зависит от активности общественных структур. В свою очередь, их жизнедеятельность наиболее плодотворна именно в гражданском типе общества.

В результате, гражданское общество становится сферой самоуправления индивидов на основе добровольно сформированных ассоциаций, которые защищены необходимыми законами от прямого вмешательства государства. Позиция самоуправления в данной системе взаимодействия является принципиально важной, поскольку предполагает достаточно высокий уровень социальной ответственности социальных субъектов, основанный, в значительной мере, на их компетентности.

В качестве основополагающих принципов функционирования гражданского общества, опираясь на классические разработки Гегеля, можно назвать следующие: свободно формирующееся общественное мнение; публичная осведомленность; личная свобода; частная собственность; справедливые и строгие законы.

Очевидно, что гуманитарная сфера в обеспечении процесса реализации этих принципов играет одну из ключевых ролей и поэтому через гуманитарную политику должна репрезентовать все структурные элементы гражданского общества.

Таким образом, феномен гражданского общества при пристальном рассмотрении теряет свою абстрактность и становится набором конкретных черт и характеристик, сформировать которые возможно только при включении в этот процесс гуманитарной деятельности.

Как отмечают исследователи, «гуманитарная сфера неоднородна, равно как неоднородно и ее развитие. Согласно общепринятому подходу, к ней относят культуру, искусство, науку, образование, здравоохранение, литературу, молодежную политику, спорт, туризм, СМИ» [3]. Даже не вдаваясь в подробный анализ различий между этими сферами, очевидно, что внутри них сегодня также наблюдается неравномерное развитие, что еще более усложняет формирование гуманитарной политики и ее реализацию.

Сегодня большинство экспертов сходится во мнении, что модернизация в гуманитарной сфере крайне необходима. Несмотря на то, что в отдельных областях (образовании, здравоохранении, науке) преобразования идут, диктуясь как государством, так и изменяющейся внешней средой, требующей модернизации сферы, к сожалению, комплексный результат этих перемен нельзя назвать успешным.

«Между тем, модернизация гуманитарной сферы должна строиться не по принципу «не отставать от общего модернизационного тренда», а исходя из предпосылки, что именно эта область человеческих отношений является базовой, определяющей и формирующей индивидуальное и массовое сознание, общественные отношения, идею национального единства» [3].

Как мы уже отмечали, гуманитарная сфера непосредственно влияет на формирование гражданского общества, в котором многосубъектность имеет принципиальное значение. Поэтому схема взаимодействия этих субъектов в процессах формирования гуманитарной политики в процессе развития гражданского общества будет иметь следующий вид (см. рис. 1).

Многосубъектность реализации задач гуманитарной политики в условиях формирования и развития гражданского общества является принципиально важной и потому, что «в современном обществе происходят постоянные изменения, при которых могут активизироваться мощные и потенциально не только благоприятные, но и опасные для человека процессы, и требуется с возможной точностью просчитать характер их влияния на человека, прежде чем приводить их в действие» [1].

Безусловно, общество заинтересовано в инновациях, расширяющих возможности человека. Но, по мнению ученых, оно должно, одновременно, представлять себе степень угроз, которые может таить в себе применение новых технологий, продуктов питания, новых лекарств, новых материалов и т. д. И здесь актуализируется вопрос многосубъектности такой экспертизы, которая для гражданского общества является естественной.

Рис. 1. Система взаимодействия социальных субъектов в условиях функционирования гражданского общества

Следует признать, что реализация этих задач на современном этапе развития украинского общества сталкивается с рядом проблем. К ним, прежде всего, можно отнести проблему слабого использования экспертного потенциала почти во всех направлениях развития гуманитарной сферы. «Из-за слабости консолидирующего фактора эта проблема вырисовывается все более остро. Кроме того, приходится констатировать невысокую социальную активность и экспертов, и лидеров в социально-гуманитарной сфере. Есть основания полагать, что причина кроется не только и не столько в отсутствии гражданской позиции и безразличии,

а скорее в скептицизме и привычке полагаться на патерналистскую позицию государства» [3].

В таком ракурсе важно вернуться к проблеме самоограничения и ответственности общественных структур гражданского общества: являясь его атрибутом, их потенциал в решении вопросов развития гуманитарной сферы может быть реализован только через активизацию социальных практик. В свою очередь, пока данная проблема не будет решена, говорить о гражданском обществе в Украине невозможно.

Еще одна проблемная зона, требующая внимания и анализа – проблема отсутствия системного подхода к преобразованиям, без чего немислимо ожидать эффекта от отдельных реформ в гуманитарной сфере. Ведь в действительности, попытки изменить ситуацию в отдельных элементах гуманитарной сферы имеют свою ценность, но не могут изменить ситуацию в целом: многие нерешенные проблемы становятся грузом на пути преобразований и сводят на нет отдельные успешные шаги.

Другой отправной проблемной точкой является формальный подход к преобразованиям, который является еще одним индикатором несформированности гражданского общества в Украине. Как следствие – ряд новых проблемных зон: «направленность украинской гуманитарной политики на фрагментирование общества, рост недоверия между группами и слоями, попытки перетягивания «одеяла на себя» [2]; слабая интегрированность в информационные и гуманитарные потоки в мире и др.

Аналитический взгляд на этот круг проблем позволяет утверждать, что их решение лежит в плоскости репозиционирования гуманитарной сферы и эффективных организационно-управленческих решений. Основными шагами в данном направлении может быть поднятие ценности гуманитарной сферы и гуманитарной политики как инструмента перехода украинского общества к режиму интенсивного развития; обеспечение направленности гуманитарной политики на интеграционный характер процессов в гуманитарной сфере, на информационную открытость, при которой «культурный и информационный продукт

мог бы конкурировать друг с другом, предоставляя украинским гражданам лучшее из произведенного в мире» [2]; создание базы данных экспертов на основе профессиональных опросов для снятия изоляции когнитариев от влияния на состояние дел в стране; обеспечение систематической работы по привлечению экспертов к подготовке программ развития гуманитарной сферы и их независимому мониторингу.

Принципиально важным видится необходимость вернуть государственную гуманитарную монополию на определение целей и задач гуманитарной политики, наряду с допустимыми вариациями для различных субъектов общества в достижении этих целей. В рамках этой монополии общественные структуры, безусловно, должны иметь свои зоны компетентности в реализации гуманитарной политики. Но опять-таки возможным это будет в случае их активной, а не выжидательной позиции.

Для эффективной реализации гуманитарной политики в гражданском обществе необходимо определить его формирование как одного из ожидаемых результатов реализации гуманитарной политики государства, при котором власть должна быть поделена между политиками и гражданским обществом; самостоятельность университетов и других центров научно-гуманитарного производства должна быть неоспоримой; а «информационная политика должна быть направлена на раскрытие страны, невозможность манипулирования сознанием граждан ни одним внутренним или внешним агентом» [2]. Принципиально важной видится и координация программы развития гуманитарной сферы с программами развития других сфер жизнедеятельности общества.

В целом, потенциал гуманитарной сферы в гражданском обществе достаточно высок, но не может быть реализован в полной мере без осуществления целенаправленной государственной политики. Ее же компоненты должны быть выстроены в соответствии с комплексными параметрами социального поля самого общества.

Список использованных источников

1. Келле В. Ж. Гуманитарная экспертиза новых технологий [Электронный ресурс] / В. Ж. Келле. – Режим доступа: <http://www.hdirussia.ru/100>
2. Минаков М. Мы ожидаем спасения только извне [Электронный ресурс] / Михаил Минаков. – Режим доступа: <http://www.fundgp.com/ru/publications/published/220>
3. От модернизации образования к модернизации сознания [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://yvision.kz/post/133399>

Внукова Н. Н.

*д-р екон. наук, проф.,
зав. кафедри управління
фінансовими послугами ХНЕУ,
заслужений економіст
України;*

Пивоваров В. Н.

*канд. філол. наук,
доц. кафедри культурології
Національного університету
«Юридична академія України
ім. Ярослава Мудрого»*

АСПЕКТИ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ РАМЦІ КВАЛІФІКАЦІЙ

Істотне захоплення тільки фінансово-економічними аспектами освіти може стати руйнівною силою зниження або ігнорування моральних засад освітньої діяльності.

Для запобігання цим процесам Європейський центр вищої освіти ЮНЕСКО-СЕРЕС ухвалив Декларацію (Бухарест), в якій зазначено, що необхідна рівновага між соціальними аспектами вищої освіти та її комерціалізацією, а основою якісної освіти є

виконання стандартів академічної чесності. Дотримання рівноваги між кваліфікаціями і якістю сприятиме підвищенню професійної відповідальності особистості через освіту гуманістичного типу [1].

Одним з основних напрямків проекту Концепції гуманітарного розвитку України до 2020 року [3] є розвиток освітнього і наукового простору, що актуально для транскордонного розташування міста Харкова.

У проекті виділена одна з проблем – це невідповідність ринку освітніх послуг потребам ринку праці. Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України готує зміни до формування державного замовлення на підготовку фахівців відповідно до запитів ринку праці.

Відмінною особливістю поставлених завдань є впровадження стандартів, що базуються на компетенції. Компетентний підхід [2] до розвитку системи освіти стає пріоритетним у завданнях уряду. Одним із шляхів його вирішення обрана інтеграція освітньої і наукової складових, яка як результат буде впливати на підвищення конкурентоспроможності сфери освіти.

Актуальність питання вдосконалення гуманітарної політики в контексті підвищення якості фахівців посилюється пропозиціями щодо введення тесту компетентності під час вступу до ВНЗ, що значно скорочує втрати, пов'язані з неправильним вибором професії.

Другим важливим аргументом необхідності змін є ухвалення Національної рамки кваліфікацій (Постанова КМУ № 1341 від 23.11.2011) [4], а також Заходів до неї (наказ МОНмолодьспорту і Мінсоцполітики № 488/225 від 20.04.2012) [5].

Національна рамка кваліфікацій [4] має логічну структуру і виділяє 10 кваліфікаційних рівнів, один з яких нульовий – для обов'язкової дошкільної освіти, які описані сукупністю компетентності: знання; уміння; комунікації; автономність і відповідальність.

У табл. 1 наведений приклад вимог до кваліфікаційного рівня – магістр. Як видно з табл. 1, до вимог магістерського рівня належить здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної або дослідно-інноваційної діяльності, що передбачає

Таблиця 1

**Вимоги до кваліфікаційного рівня «Магістр»
за Національною рамкою кваліфікацій**

Рівень	Знання	Уміння	Комунікація	Автономність і відповідальність
8	Здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики			
	Найбільш передові концептуальні та методологічні знання в галузі науково-дослідної та/або професійної діяльності і на межі предметних галузей	Критичний аналіз, оцінка і синтез нових та складних ідей	Спілкування в діалоговому режимі з широкою науковою спільнотою та громадськістю в певній галузі наукової та/або професійної діяльності	Ініціювання інноваційних комплексних проєктів, лідерство та повна автономність під час їх реалізації
		Розроблення та реалізація проєктів, включаючи власні дослідження, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику і розв'язання значущих соціальних, наукових, культурних, етичних та інших проблем		Соціальна відповідальність за результати прийняття стратегічних рішень. Здатність саморозвиватися і самовдосконалюватися протягом життя, відповідальність за навчання інших

глибоке переосмислення існуючих або створення нових цілісних знань або професійної практики.

Гуманітарний аспект здобуття знань виявляється через оволодіння найбільш передовими концептуальними і методологічними знаннями в галузі науково-дослідної або професійної діяльності на межі міжпредметних галузей, а також через поглиблення філософської та наукової підготовки.

Гуманітарний аспект формування вмій виявляється в критичному аналізі, оцінці і синтезі нових і складних ідей, у розробці та реалізації проектів, серед яких і власні дослідження, що дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та професійну практику для розв'язання значущих соціальних, наукових, культурних і етичних проблем.

Інструментом досягнення цього є поглиблення викладання культурологічних дисциплін у поєднанні з професійною підготовкою.

Пріоритетним аспектом гуманітарної освіти виділені комунікації. Спілкування в діалоговому режимі з широкою науковою громадськістю в конкретній галузі наукової та професійної діяльності – одне з основних кваліфікаційних вимог, які досягаються не тільки через підвищення професійного рівня, а й через гуманітаризацію освіти, яка формує загальну і професійну культуру.

Автономність і відповідальність реалізується через ініціювання інноваційних комплексних проектів, лідерство та повну автономність під час їх здійснення, а також через формування розуміння соціальної відповідальності за результати ухвалених стратегічних рішень.

Другою відмінною особливістю цієї вимоги є здатність саморозвиватися і самовдосконалюватися протягом життя, відповідальність за навчання інших, яка виявляється через формування навичок особистісного зростання і участь в проектах, тренінгах, виховання лідерства.

Ознаки гуманітарного розвитку виявляються через: унікальність; відмінність; компетентність; стиль; значимість; цінність; привабливість; цілісність.

В університетах для індикації цих ознак вирішуються два завдання гуманітарної політики: формування нової особистості викладача та формування навичок у студента до особистісного зростання.

Пріоритетний напрям реалізації Концепції гуманітарного розвитку до 2020 року через компетентнісний підхід відбувається на основі розширення впровадження спеціальних категорій при формуванні підготовки магістрів для урахування потреб ринку, а також через створення кластерів як освітніх, так і за участю установ освіти і науки.

Змінений ланцюжок кваліфікаційних вимог: знання – уміння – комунікація – автономність і відповідальність.

Чинна система вищої освіти базується на передачі знань і формування умінь. Відповідно до цього розроблено порядок оплати праці викладачів, встановлено досить високий рівень навантаження – 900 годин на рік. Але впровадження Національної рамки кваліфікацій вимагає формування нового типу викладача, який поки що тільки в очікуванні змін. Один з основних видів відмінності – це розвиток у студентів навичок комунікацій, автономності роботи і відповідальності, що реалізується через тренінги та проекти, які вимагають іншої кваліфікації і працезатрат викладачів. Отже, виходячи з європейського досвіду, необхідний і інший, значно нижчий рівень максимального навантаження.

Організаційно-економічним механізмом його впровадження в систему вищої освіти міг би бути механізм державно-приватного партнерства [6].

Пропозиції до проекту Концепції гуманітарного розвитку до 2020 року:

- розширити використання законодавчих положень державно-приватного партнерства в завданнях по створенню освітнього та наукового простору;
- підтримувати на існуючому рівні і не знижувати блоку гуманітарних дисциплін у підготовці студентів і посилювати духовну домінанту у всій системі викладання;
- більш чітко кількісно визначити результати реалізації цієї концепції через розробку системи показників для її оцінювання.

Список використаних джерел

1. Сидоренко С. Наука і освіта без моральних засад – сила руйнівна / С. Сидоренко // Урядовий кур'єр. – 2005. – № 85. – С. 6.
2. Внукова Н. М. Компетентнісний підхід у забезпеченні якісних освітніх послуг при підготовці студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» / Н. М. Внукова, С. А. Ачкасова // Новий колегіум. – 2009. – № 6. – С. 26–32.
3. Концепція гуманітарного розвитку України до 2020 року (проект) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vntu.edu.ua/docs/gumanitar-2020.pdf>
4. Національна рамка кваліфікацій : Постанова КМУ від 23 листопада 2011 р. № 1341 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://document.ua/pro-zatverdzhennja-nacionalnoyi-ramki-kvalifikacii-doc81930.html>
5. Про затвердження Плану заходів щодо впровадження Національної рамки кваліфікацій : Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту № 488/225 від 20.04.12 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/legislation/other/29034/>
6. Про державно-приватне партнерство : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>

ДОПОВІДІ ТА ПОВІДОМЛЕННЯ

Астахова Е. В.

*д-р ист. наук, проф.,
ректор ХГУ «НУА»*

ГУМАНИТАРИЗАЦИЯ УКРАИНСКОГО ОБЩЕСТВА: ВЕРБАЛЬНЫЕ ЗАДАЧИ И РЕАЛЬНЫЕ ПРОТИВОРЕЧИЯ

Кто-то очень точно заметил, что нет ничего более тайного и загадочного, чем общеизвестное. Представляется, положение с проблемой гуманитаризации нашего общества как раз из этого ряда: все всё понимают и признают, а ситуация все хуже и хуже.

Принятие на государственном уровне Концепции гуманитарного развития, безусловно, ничего кроме позитивной реакции вызвать не может. Оценки содержания, при конструктивном подходе, возможны разные. Где-то нужна доработка, уточнение, расширение и т. д., но главное, представляется, в том, что озвучена сама проблема, но не обращено внимание, так сказать, официально.

Принятие Концепции порождает, естественно, огромное количество вопросов. Их и перечислить-то, наверное, крайне сложно, ибо у каждого специалиста, в каждой отрасли и сфере, попадающих под определение «гуманитарное», свое видение, подходы, методология оценки.

Однако одну общую, ключевую проблему, которая затрагивает всю гуманитарную сферу на фундаментальном уровне, хотелось бы озвучить.

Речь идет о том, что сам факт принятия Концепции, к сожалению, отнюдь не является гарантией успешной и системной реализации задач, в ней поставленных. При этом дело даже не в нашей уникальной практике принятия хороших важных документов, вся жизнь которых начинается и заканчивается фактом подписания и общественного одобрения. Чего другого

может и нет, а вот опыта кампанейщины у нас не занимать, за примерами далеко ходить не нужно.

Ресурсная сторона, крайне важная при реализации таких масштабных общегосударственных программ, тоже может послужить причиной торможения. Но и не в ней дело. Эти наши «болезни» – кампанейщина и финансирование по остаточному принципу – в какой-то степени, знакомы и предсказуемы.

Серьезное беспокойство вызывает другое. Проблема в том, что реализация Концепции гуманитарной политики будет протекать в крайне неблагоприятных условиях. И главный симптом этой ситуации – отторжение нашим обществом и системой образования гуманитарного дискурса.

Проблема многогранная и сложная. Она порождена, прежде всего, тем, что современное общество (не только наше, но и западное) все больше и больше концентрируется на бизнес-ценностях, потребительстве, «полезном знании». А это почти автоматически приводит к снижению (если не к полному отторжению) гуманитарного, гуманистического дискурса [1, с. 95].

Современного человека сегодня интересуют абсолютно утилитарные, прагматические вещи. Одним из осязаемых результатов перемен в обществе стало сужение того социального пространства, в котором протекает жизнь человека. Это пространство сузилось до минимума, практически совпав с телесной оболочкой человека, вся интеллектуальная жизнь которого свелась к стремлению заработать. Ушел идеал, ценности. С человеком рядом осталось только то, что можно счесть, приобрести, сделать своим. Потребительство, возведенное в абсолют, иного и не предполагает.

При всей назидательности и, возможно, банальности, все же представляется возможным процитировать бывшего Папу римского Иоанна Павла II: «...никогда принцип «больше иметь» не может победить. Ибо тогда человек может проиграть самое ценное: свою человечность, свою совесть, свое достоинство» (Из выступления на встрече с молодежью в польском городе Гданьске, 1987).

В сложившейся ситуации реализовать полноценно глубинные

задачи гуманитаризации общества весьма и весьма сложно, если вообще – возможно, так как пассивное и активное невосприятие подавляющим большинством населения гуманитарного дискурса, представляется – главное препятствие.

Не время и не место посыпать голову пеплом и лишь констатировать катастрофичность ситуации. Думается, ее стоит признать, назвав вещи своими именами, и медленно, что называется, терапевтически, шаг за шагом осуществлять «очеловечивание», возвращение общества в гуманитарно-гуманистическое русло.

Список использованных источников

1. Покровский Н. Е. Что происходит с гуманитарным образованием? / Н. Е. Покровский // Социол. исслед. – 2006. – № 12. – С. 95–98.

Діброва Л. М.

*учитель-методист, учитель
вищої категорії Харківського
ордена «Знак Пошани»
електромеханічного технікуму
транспортного будівництва*

НАВЧАННЯ ПОЧИНАЄТЬСЯ З ВИХОВАННЯ

Виховання – це цілеспрямоване формування особистості. В роботі зі студентами ефективним може бути лише цілісний навчальний процес, що поєднує навчання та виховання.

Підростаюче покоління повинно бути освіченим, всебічно розвинутим, але все ж саме головне в житті не те, ким стануть наші студенти, а те – якими.

Наші студенти – молоді люди з майже сформованими поглядами на питання соціального розвитку. Ці погляди, як правило, максималістські, але вони ще не застигли і не стали цинічними. Вони протиставляють, заперечують, – і приймають запропоно-

ваний матеріал, прислухаються і роздумують, вдивляються у свого наставника і в більшості випадків довіряють йому. Щоденна уважна робота з повною віддачею поступово дає результати.

Задамо собі питання. Коли студент сам тягнеться до знань, до науки, до мистецтва? Тільки тоді, коли він переживає потребу в навчанні, коли ним керують здорові мотиви та інтерес до освоєного матеріалу. В цьому відношенні вельми глибокий зміст мають слова видатного французького фізика Паскаля: «Учень – це не сосуд, який треба наповнювати, а факел, який треба запалити».

Так як же формувати у студента потребу у навчанні?

Дуже діючим фактором у цьому відношенні є особистість педагога, його ерудиція і майстерність викладання. Дуже важливими є доброзичливе відношення педагога, засноване на повазі та вимогливості до студентів.

Істотний вплив на формування потреб в освоєнні знань надає та загальна закономірність виховання, згідно якої активна діяльність студентів стимулюється радістю досягнутих успіхів у навчанні.

Кожний студент живе надією і прагне до успішного засвоєння знань. Якщо ці надії та прагнення збуваються, у студентів посилюється впевненість у своїх силах і вони вчаться ще з більшим прагненням. В тих випадках, коли студент починає відставати, коли проблеми в навчанні не тільки не долаються, але і наростають, він втрачає надію на успіх і ослаблює свої зусилля, а в інших випадках і зовсім припиняє навчатися.

Ян Коменський писав, що вчитися повинно бути легко і приємно. Важке навчання, як правило, буває малопродуктивним і часто зовсім вбиває бажання не тільки навчатися, а й відвідувати заняття.

Органічною частиною розумового виховання є розвиток здібностей та творчих задатків студентів (працелюбність, наполегливість у подоланні перепон, пам'ять, кмітливість).

Велике значення мають спеціально використовувані педагогічні методи, прийоми навчання: демонстрація наочних посібників, технічні засоби навчання, яскраві приклади, факти,

створення проблемних ситуацій, вміння викликати здивування стосовно винахідливості і могутності людського розуму в пізнанні глибинних явищ природи, розвитку науки і техніки.

Напевно предмет «література» вже сам по собі допомагає наближати студентів до скарбниці літератури і мистецтва.

В основі – ідея збагачення духовного світу студентів, наповнювання його подіями – справами, зустрічами, іграми тощо.

Велику роль в цьому відіграє мистецтво. У зв'язку з цим необхідно наповнювати життя студентів мистецтвом, вводити їх у світ музики, театру.

Творчий процес – це якісний перехід від уже відомого до нового, невідомого. Цьому сприяють позакласні заходи, в яких студенти беруть активну участь. Ці заходи не відірвані від навчального процесу, а є його продовженням. Наприклад: «Наша мова, мова калинова». Студенти знайомляться з історією походження української мови, з її розвитком, з відношенням до неї різних письменників. І все це – не суха інформація, а творчий пошук самих студентів.

Ми проводили усний журнал «Чарівна краса поезії», де студенти змогли проявити свої творчі здібності. Мова йшла не тільки про поезію, але й про моральні якості: любов до України, української мови, повага до жінки.

Але найцікавіше, студенти на уроках, коли ми вивчали творчість Ліни Костенко, Д. Павличка, згадували факти з життя поетів, їх вірші, урок проходив активно та творчо.

Ці приклади показують тісний взаємозв'язок виховання та навчання.

Працюючи над якоюсь темою, її необхідно розділити на три частини: діагностика, план, аналіз.

Діагностика передбачає погляд вперед і очікування певних результатів.

План – це планомірне виконання наміченого, своєрідна система роботи.

Аналізуючи – навчаємося. Зростає той педагог, який отримує користь з допущених помилок. Тому вимогливий аналіз і самоаналіз – вірний шлях до вершин педагогічної майстерності.

Мають свою специфіку методи контролю і самоконтролю, застосовувані у навчанні й вихованні. У навчанні, наприклад, обов'язково застосовується усний контроль, письмові роботи, заліки, екзамени. Контроль за результатами виховання менш регламентований. Це можуть бути лише спостереження, суспільна думка, прямі і непрямі характеристики.

Звичайно перехід до інформаційного суспільства в найближчому майбутньому потребує найбільш широкого використання технічних засобів (відео, телебачення, кіно, комп'ютерні програми).

Однак ніщо не замінить таких важливих засобів виховання, як слово вчителя, приклад його яскравої особистості, рівень культури педагога. Навчання, як провідний засіб виховання в гуманістичній педагогіці, доповнює і збагачує процес виховання, однак не замінює його.

Студент і викладач – це партнери, між ними повинен проходити відкритий діалог, вільний вибір, колективний аналіз і оцінка, «мозковий штурм», самоаналіз, імпровізація, гра. І треба пам'ятати, що студентів треба частіше хвалити, а не сварити.

Принципи виховання – це не готові рецепти, а тим більше не універсальні правила, керуючись якими, педагоги могли б автоматично досягти високих результатів. Вони не замінять ні спеціальних знань, ні досвіду, ні майстерності педагога, тому кожен повинен шукати свій шлях до творчості!

*Дольська О. О.
д-р філос. наук,
проф. кафедри філософії
НТУ «ХПІ»*

РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ОСВІТИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Актуалізація питання гуманітаризації суспільства сьогодні обумовлена зростаючим усвідомленням того, що гуманітарний розвиток у своїй сукупності сам є потужною і впливовою компонентою в ієрархії причин розвитку людства.

На мій погляд, будь-яка концепція, яка пояснює процеси, що мають місце в суспільстві, потребує чітких методологічних ліній, підходів. Уважно прочитавши документ, який ми обговорюємо, хочу поставити наголос саме на методологічних підходах, які дають можливість вийти на його удосконалення. Таких підходів може бути декілька, але я хочу зупинитися на трьох. Кожен з них спирається прямо або побічно на значення в житті людини освіти. І освіта, на мій погляд, повинна стати одним з центральних джерел для усвідомлення і характеристики людини майбутнього.

Перший підхід ґрунтується на методології Д. Белла – відомого американського науковця. В його методології великого значення набуває феномен знань, а суспільство отримує характеристику «суспільства знань». В цьому суспільстві особлива роль відводиться освіті. За рахунок освіти змінюється мислення людини, свідомість, разом з цим змінюється її психіка. А зміна мислення і є рух, розвиток людської цивілізації взагалі. В проекті є цілий розділ, присвячений цьому напрямку розвитку суспільства. Але деякі особливості сучасної освіти не знайшли свого відображення в документі.

В сучасному суспільстві освіта все більше характеризується функціями, притаманними виробництву та бізнесу. Мається на увазі і самофінансування, і виробництво платних послуг тощо. В ринкових умовах освіта, особливо вища освіта, виступає як виробник змішаного блага: тобто вона і виробляє інформаційний

продукт у вигляді отриманих знань, і заробляє кошти так само, як і матеріальне виробництво. Тобто освіта перетворюється в одну з провідних виробничих галузей економіки, яка забезпечує додавання, приріст людського капіталу, з одного боку, і коштів державі, з іншого. За статистикою відомо, що в середньому людина з вищою освітою робить свій вклад у ВВП у 6–7–8 разів більше в порівнянні з людиною без вищої освіти.

Можна говорити про те, що ми відстаємо в галузі технологій електронних форм навчання, обладнанні навчального характеру, відстаємо в області недофінансування освіти. Можна говорити і про низьку заробітну платню вчителів, професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів. За даними ЮНЕСКО, основні витрати на освіту зосереджуються у невеликій кількості найбільш розвинених країн. Прикладом стали Сполучені Штати. На цю державу, де проживає лише 4% населення віком від 5 до 25 років, припадає більше чверті всіх світових витрат на освіту. В цій країні витрачають стільки ж коштів, скільки у шести разом узятих регіонах, а саме – арабських країнах, Центральній, Східній Європі, Центральній Азії, Латинській Америці і в країнах Карибського басейну. Отже, освіта, залишаючись потужним фактором гуманітарного розвитку, перетворюється на галузь конкурентоздатних послуг, а ринок освітніх послуг постійно розширюється.

Тому саме теза про те, що освіта перетворюється в одну з провідних виробничих галузей, яка забезпечує зрощення людського капіталу, повинна, на мій погляд, бути віддзеркалена в документі, який ми сьогодні обговорюємо.

Таке значення освіти може звернути увагу й на ряд проблем, серед яких найпотужнішою є проблема самоврядування вищих навчальних закладів. Вона не залишає нікого байдужим, особливо сьогодні. Тому в контексті розвитку людини майбутнього, з урахуванням значення знання і ролі університетів в сучасній цивілізації необхідно також ставити наголос на самоврядуванні університетів.

Друга методологічна лінія, або підхід, ґрунтується на розробках сучасного німецького філософа, соціолога У. Бека. Він

був вражений трагедією Чорнобиля і написав працю, яка отримала назву «Суспільство ризику». Характеризуючи сучасне суспільство як суспільство ризику, він каже, що ми усі є заручниками ризику, і поділяє усіх людей на тих, хто вже потерпів від них і тих, кого це ще чекає попереду. До речі, більшість вболівальників ЄВРО у культурній програмі бажали побачити саме Чорнобиль. Бек пише не тільки про ризики атомної трагедії, а також про природні, банківські ризики, пожежі, автокатастрофи тощо. А я хочу додати, що сьогодні мораль, взагалі духовна складова також знаходяться у ризиковому стані. Це одне з важливих питань сучасної освіти. Як сформувані і зберегти світоглядну позицію людини, яка буде жити і творити у майбутньому? Тільки за рахунок отриманих знань, де будуть переважати загальнолюдські цінності, можна говорити про майбутню цивілізацію.

Освіта дає можливість фахівцю не лише отримувати і володіти базовим корпусом знань, вона формує потребу служіння духовності. Ми знаємо, що духовна складова сприяє формуванню морального клімату держави, народу, взагалі нації. До того ж саме вона разом із знанням лежить в основі критичного мислення. Завдяки духовності великого значення набуває служіння Добру, Красі, Істині та Справедливості. Якщо ми наголошуємо на формуванні нової людини, на її розвитку, то в концепції повинна знайти віддзеркалення проблема духовного росту нації. Освіта несе елементи духовності, але іноді те, що ми бачимо в самій освіті, викликає якісь дивні почуття. Наприклад, раніше школи випускали одного або 2-х золотих медалістів. Сьогодні отримують медалі 10, 20 і більше випускників одного класу. Здавалося б, у нас повинні бути надзвичайні наукові досягнення, повинно бути десятки нобелівських лауреатів, і нам не потрібно говорити про бездуховність при такій армії золотоносних членів суспільства. На жаль, ситуація парадоксальна: духовна складова знаходиться у ситуації ризику, а суспільство – у духовній кризі.

Тобто необхідно зазначити, що освітянська сфера формує і повинна формувати гідне розуміння таких загальноцивілізаційних цінностей людства, як Краса, Добро, Істина і Спра-

ведливість, які мають велике значення для розвитку людини майбутнього.

Духовна складова сучасного фахівця формується, перш за все, на ґрунті філософської підготовки. В сучасній освіті актуалізується питання фахових компетенцій, до яких входять такі складові, як знання та уміння, поєднання науки і освіти, здатність до комунікації за умов філософської підготовки. А це означає посилення філософської освіченості в сучасних умовах розвитку суспільства. Філософія сьогодні має поглибити гуманітарну складову майбутнього випускника ВНЗ. Це стає особливо актуальним в контексті проекту Концепції гуманітарного розвитку до 2020 р. Тому тема є не просто актуальною: вона віддзеркалює процеси, які мають місце у світі і паралельно співвідносяться, з одного боку, із держаним завданням активізувати зацікавленість технічними спеціальностями, а з іншого, – формувати фахівця нової генерації, яка має репрезентувати нову людську цивілізацію.

Спираючись на ці положення, необхідно звернути увагу на наступне. Філософська складова повинна бути присутня в закладах, де проходять підвищення кваліфікації викладачі кафедр соціально-гуманітарного напрямку з метою поглиблення знань загальнофілософського характеру та удосконалення педагогічної майстерності. В кожному університеті є методичні відділи, які, на мій погляд, повинні у своєму плані роботи мати програми, курси, семінари з філософії освіти. Особливої уваги потребує створення такої бази в найпотужніших університетах регіонів країни, що дало б можливість отримувати знання з філософії освіти представникам професорсько-викладацького складу невеличких університетів, де відсутні курси удосконалення педагогічної майстерності.

У концепції необхідно підкреслити необхідність розвивати філософську підготовку студентів старших курсів і студентів-магістрів. При цьому необхідно підкреслити наступне. Філософські курси, в тому числі й спеціальні курси з філософських дисциплін (маються на увазі такі спецкурси, які прямо або побічно пов'язані з філософією, – філософія управління, філософія техніки, філософія людини, етика ділових відносин, етика інженера,

гуманітарні проблеми сучасного інформаційного суспільства і т. ін.), повинні викладати тільки ті викладачі, які мають філософську освіту і філософський науковий ступінь.

Нарешті, **третій методологічний підхід**, на який треба орієнтуватися при обговоренні такого важливого документа, як концепція гуманітарного розвитку, відштовхується від розробок відомого сучасного соціолога А. Турена. Він пише про те, що в різних типах суспільства присутні особливі суспільні вимоги, так звані центральні вимоги, навколо яких групуються дії, мрії людини. В традиційному суспільстві – це звернення до Свободи, в індустріальному – до Справедливості, а в сучасному інформаційному суспільстві центральною і спільною для людей стає вимога Щастя. Концепція розрахована на майбутнє, до 2020 року, і людина у майбутньому бажає бачити себе саме щасливою, почувати себе щасливою і взагалі бути щасливою. Тобто концепція гуманітарного розвитку повинна розгортатися навколо саме цієї цінності сучасної людини.

Отже, **висновки**. Перший підхід про роль знань і освіти знайшов своє відображення в документі. Але треба посилити його тезою, що вища освіта перетворюється в одну з провідних виробничих галузей, яка забезпечує зрощення людського капіталу. Необхідно ставити наголос також на самоврядуванні ВНЗ.

Друга лінія про ризики духовності, моралі також повинна знайти своє місце в документі. Слід зазначити, що світогляд сучасної людини та її компетентність необхідно формувати на ґрунті саме філософських знань, де акценти ставляться на поєднанні онтологічної, гносеологічної та моральної складових як одному цілому.

І нарешті, в концепції відсутній термін «щаслива людина», який, на мій погляд, повинен стати центральним для концепції гуманітарного розвитку.

Кашаба О. Ю.

*канд. іст. наук, доц. кафедри
українознавства та
політології Української
інженерно-педагогічної
академії*

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ В ДЕРЖАВНОМУ БУДІВНИЦТВІ ЯК СКЛАДОВА ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Рівноправність є основною умовою демократії. Будь-яке суспільство, що проголошує себе демократичним, мусить забезпечувати надання рівних можливостей кожному із своїх членів. Тому рівність між жінками та чоловіками є не лише умовою соціальної справедливості, але й показником справжньої демократії, реалізації прав людини.

Курс України на розбудову демократичних засад вимагає комплексного рішення важливої проблеми – теоретичного і практичного осмислення паритетності в державному управлінні як важливої компоненти підвищення результативності й ефективності управління, а також розвитку громадянського суспільства в Україні.

Актуальність проблеми зумовлена також світовими тенденціями запровадження гендерної рівності жінок і чоловіків у всіх сферах суспільного життя, і зокрема, в державному управлінні.

До слова «гендер» в українському суспільстві ставляться упереджено, а інколи й агресивно, оскільки переважна більшість не розуміє його значення.

У сучасному світі для позначення статі людини використовують два слова: стать і гендер. Під словом «стать» розуміють набір сексуально-біологічних характеристик (генетичних, анатомічних, фізіологічних). Тільки жінка може завагітніти, народити дитину, годувати її груддю, бути дочкою, матір'ю, бабусею. Тільки чоловік може бути генетичним батьком дитини й сином, батьком, дідусям. Стать належить від народження.

Поняття «гендер» запозичене з соціологічної термінології і означає соціально-ролевий статус, який обумовлює можливості кожної статі в освіті та професійній діяльності, доступ до влади, сімейну роль та репродуктивну поведінку і є одним із базових вимірів соціальної структури суспільства.

Гендерні ролі характеризуються динамікою, змінюються з часом, бувають різними в різних культурах і конструюються суспільством. Гендер – це набір соціальних ролей. Це костюм, маска, в яких чоловік і жінка виконують свої соціальні ролі.

Отже, гендер, за визначенням Канадського міністерства у справах статусу жінок, є окресленим набором характеристик у культурному аспекті, що визначає соціальну поведінку жінок або чоловіків та стосунки між ними. Тобто, гендер стосується не просто жінок або чоловіків, а відносин між ними і шляхів, за допомогою яких ці відносини будуються в суспільстві. Гендерна рівність сприяє залученню жінок і чоловіків, як партнерів, щодо застосування справедливості та отримання відповідних результатів від внеску кожного члена суспільства.

Концепція гуманітарного розвитку України до 2020 року вимагає переосмислити місце і роль українських жінок у суспільстві, їх рівноправну участь в усіх сферах життєдіяльності, і зокрема – в політиці та державотворенні. Дослідити становище жінок в Україні та намітити шляхи розвитку справжньої рівності неможливо без аналізу ролі і діяльності жінок на державній службі, без визначення стратегічних підходів для досягнення більшого представництва жінок на керівних посадах в державному секторі та удосконалення механізму їх просування по службі.

В сучасній Україні, незважаючи на конституційно проголошену рівність громадян в політичній сфері, існує певна невідповідність між реальною і формальною рівністю гендерних груп в галузі отримання посад в державних структурах. Це в свою чергу створює підґрунтя для пошуку ефективних механізмів досягнення українськими жінками вершин політичної влади.

Необхідність участі жінок в прийнятті політичних рішень пояснюється перш за все тим, що у них чітко відбиваються такі соціальні якості (наявність тактовності, лояльності до оточуючих,

уважність до потреб і інтересів інших людей, турбота за долю дітей), які більше, ніж у чоловіків, сприяють орієнтованості на інтереси і перспективи розвитку суспільства.

Участь жінок у державному будівництві, у виборчих кампаніях є надзвичайно важливою справою не тільки як політична практика для жінок-лідерів, але й як зразок паритетної демократії для виборців. Від складу представницького органу залежить не тільки ефективність його діяльності, але й розвиток загальної культури суспільних відносин.

Отже, ми можемо говорити, що за останні 10 років жінки України наполегливо намагаються увійти у велику політику, а також закріпитися на різних політичних рівнях. Стосовно географічного розташування, то більшість жінок обираються депутатами до владних структур у східних областях. Більшість серед цих областей – промислові, тобто в них переважає компактно розташоване міське населення, серед якого жінки менш пов'язані з веденням присадибного господарства і мають кращі побутові умови, а тому й більше часу для участі в громадсько-політичному житті та для освітнього самовдосконалення. І все це відбувається всупереч розповсюдженому стійкому стереотипу, який притаманний як чоловікам, так і жінкам, про те, що політика і державне управління – це сфера чоловічої діяльності.

Основною проблемою усіх пост-комуністичних спільнот, – підкреслює Марта Богачевська-Хом'як (відома дослідниця українського жіночого руху), – є брак діяльної соціально-політичної активності у громадському житті країни. Еволюція громадської думки, здатної як до реального впливу на уряд, так і до формування суспільства, яке б сприяло загальному добробуту, суттєво прискориться, якщо до процесу залучаться жінки.

Суспільство потроху переосмислює роль жінок і чоловіків, відбуваються певні зміни, хоча й надзвичайно повільно, у свідомості громадян, але для досягнення бажаних результатів необхідні кардинальні зміни на загальнодержавному рівні, в українському законодавстві, у владних відношеннях.

У зв'язку з цим ми пропонуємо кілька практичних рекомендацій:

1. Поточна атмосфера професійних взаємовідносин в державній службі повинна бути змінена на добре злагоджену, справедливую систему, що надає можливість ефективно працювати всім, незалежно від статі.

2. Визначити ефективні форми і методи подальшого удосконалення національного механізму щодо надання рівних прав та досягнення рівних можливостей в українському суспільстві. Для цього вважається за доцільне:

- практичне виконання Закону України «Про забезпечення рівних прав жінок і чоловіків», що набрав чинності 1 січня 2006 року;

- внесення змін та доповнень до існуючих законів, зокрема до Закону України «Про державну службу», що сприятиме практичному вирішенню питань, пов'язаних зі статусом посад в державному апараті, засобами їх заміщення, оцінкою професійної придатності, механізмом переміщення, просування, стимулювання, відповідальністю тощо;

- створення урядової структури, яка буде проводити роботу по загальній координації питань стратегії та контролю за впровадженням принципу рівності прав жінок;

- інтеграція питань статусу жінок у всі владні структури уряду.

3. Враховуючи світовий досвід та реалії сьогодення, необхідно розпочати застосування аналізу, що базується на врахуванні гендерних питань; як пріоритетний напрям державної політики. Гендерний аналіз може проводитися у трьох напрямках:

- з'ясування гендерного розподілу тих, хто приймає політичні та управлінські рішення;

- оцінка різних впливів запропонованих та існуючих програм та законодавчих актів на жінок і чоловіків;

- розповсюдження кількісних та якісних показників щодо керівних посад в державному та приватному секторах.

4. З огляду на те, що загострюється необхідність заміни традиційних гендерних стереотипів на сучасні та демократичні цінності, важливого значення набуває повне розуміння та

усвідомлення принципу рівності між чоловіками та жінками на робочому місці усіма працівниками, а особливо керівниками, науковцями. Вагомим підґрунтям для підсилення обізнаності щодо важливості гендерної політики має стати розвиток гендерної освіти шляхом проведення науково-практичних семінарів для державних службовців, включаючи керівників центральних органів влади, голів та заступників голів обласних держадміністрацій, викладачів, що працюють за програмою прав людини. Включення до освітніх та навчальних програм жіночої та гендерної проблематики сприятиме зламу існуючих стереотипів серед молоді.

5. З метою підвищення ефективності підготовки та діяльності державних службовців буде доцільним створення Центрив гендерної освіти при обласних держадміністраціях, вищих навчальних закладах. На їх базі можна започаткувати розробку урядової політики за допомогою аналізу, що базується на врахуванні гендерних питань.

6. Стимулювання політичного та кар'єрного зростання жінок буде сприяти рівноправній участі жінок та чоловіків в прийнятті рішень, що забезпечить:

- врахування інтересів жіноцтва;
- баланс, який точніше відображає склад суспільства;
- впровадження демократичного принципу рівності при формуванні державної політики.

Таким чином, щоб залучити жіночий інтелектуальний потенціал до державної служби потрібен час і кардинальні зміни в українському законодавстві, в структурі та діяльності органів влади та місцевого самоврядування, а головне, – у свідомості кожної людини стосовно дійсної рівності чоловіків і жінок. Рівність між жінками і чоловіками має стати ключовим елементом в побудові демократичного суспільства, в державній моделі соціального благополуччя нашої країни. Ці зміни матимуть певний вплив на життєвий рівень та благополуччя наших дітей.

Куделко С. М.

*канд. ист. наук, проф.,
директор центра краеведения
при ХНУ им. В. Н. Каразина*

ПРЕДЛОЖЕНИЯ ПО ГАРМОНИЗАЦИИ ПРОЦЕССОВ В ГУМАНИТАРНОЙ СФЕРЕ СОВРЕМЕННОЙ УКРАИНЫ

Среди проблем, доставшихся нам в наследство от предшествующей эпохи, явное несоответствие между достижением социальной зрелости молодежи и юридическое наступление совершеннолетия в 18 лет. Напомним, что в большинстве стран Европы последнее наступает в 21 год. Современные психологи, педагоги, представители других профессий считают, что это (21 год) даже еще не оптимальный возраст. Известно, что физическое развитие человека продолжается во многих случаях до 25–27 лет, а речь человека может развиваться до 40 лет. Язык – форма существования мысли, а значит, что и мышление может совершенствоваться до указанного возраста. Дисгармония, возникающая от раннего наступления правовой зрелости молодежи, приводит к тому, что сплошь и рядом ее используют в политических и других конъюнктурных целях как полноправных субъектов социума. Принятие нового законодательства в данном вопросе позволит, с одной стороны, защитить молодежь, а с другой стороны, и общество от ее незрелых поступков.

Еще один момент, на котором следует остановить внимание, это отсутствие в стране гарантий на сохранение памятников истории и культуры. В результате нынешней практики, любой памятник истории и культуры, а также архитектуры может быть изъят из государственного реестра и стать предметом не только купли-продажи, но и коренной перестройки и даже уничтожения. В то время, когда в цивилизованных странах в этом случае закон не имеет обратного действия. Государственный реестр памятников истории и культуры не может подвергаться пересмотру, ревизии, изменениям и т. п.

Третьим аспектом, не таким важным, как уже названные, является проблема отсутствия в нашей стране возможности на госбюджетной основе получать образование по вечерней форме обучения. Вместе с тем, в Харькове, да и наверное в других крупных городах, всегда были лица, которые предпочитали заочному образованию – вечернее.

Полагаем, что необходимо вернуться к советской практике присвоения научных степеней и без защиты диссертаций по результатам научных достижений. Современная система предполагает многолетнюю работу соискателя степени над текстом и организацией его защиты как раз в лучшие, с точки зрения научной продуктивности, годы. Защита докторской диссертации часто растягивается на 8–10 лет от выбора темы до утверждения диссертации в ВАКе (или другом аналогичном органе).

Несмотря на принятие ряда указов Президента Украины и Кабинета Министров, многие культовые постройки в Украине все еще не возвращены верующим. Только в Харькове и области можно насчитать десятки таких объектов (Университетская Свято-Антониевская церковь, Вознесенский храм и др.).

Тревогу вызывает отношение соответствующих органов к судьбе таких крупных очагов культуры как Харьковская научная медицинская библиотека и другие.

Накопились проблемы и в международных отношениях. Например, десятки тысяч украинцев, которые проживают в Прибалтике и не имеют соответствующего гражданства из-за законодательства этих стран, могут въехать в Украину, только получив визу. В то время, когда Российская Федерация ввела безвизовый режим для россиян из Прибалтики.

Таким образом, в Украине в целом, и в Харькове, в частности, есть немало проблем, решение которых гармонизировало бы общественные отношения, прежде всего, в гуманитарной сфере.

Леженін О. М.

заступник директора

з виховної роботи

*Харківського комп'ютерно-
технологічного коледжу*

ВДОСКОНАЛЕННЯ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ОДИН ІЗ ПРІОРИТЕТНИХ НАПРЯМКІВ ГУМАНІТАРНОГО РОЗВИТКУ ХАРКІВСЬКОГО РЕГІОНУ

Концепція гуманітарної політики Харківщини обумовлена європейським вибором України, що визначає її світоглядні, правові, культурно-інформаційні та етичні орієнтири. Концепція враховує основні ідеї та принципи Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, Європейської соціальної хартії (переглянутої), узгоджена з діючими державними, регіональними та відомчими програмами й законодавчими актами у сфері гуманітарного розвитку.

Гуманітарна політика у Харківській області повинна орієнтуватися на потреби громадян та сприяти створенню комфортного життєвого простору, який у перспективі відповідав би європейським стандартам, забезпечувати культурний діалог, сприяти поширенню гуманістичних ідеалів та цінностей, визнанню толерантності і взаємної відповідальності, заохочувати розвиток людини як ініціативної вільної особистості.

Діяльність студентського самоврядування важлива складова виховної позааудиторної роботи вищого навчального закладу. Студентське самоврядування є засобом залучення студентської молоді до громадської діяльності. Саме у молоді, студентські роки, усвідомлення своєї участі у вирішенні важливих справ громадського життя є основою подальшої активної позиції у дорослому житті. Виховання молоді з активною громадською позицією теж є одним з головних завдань системи вищої освіти.

Така форма роботи, як студентське самоврядування, забезпечує можливість виховання вільної та демократичної молоді;

такої молоді, яка здібна висловлювати свою думку; такої молоді, яка здібна брати участь у навчально-виховному процесі навчального закладу. Самоврядування виховує такі риси характеру як ініціативність, самостійність, відповідальність, організаторські здібності. У молоді, яка бере участь у процесі самоврядування, формується вміння планувати студентську роботу, правильно розподіляти обов'язки, обирати основні напрями своєї діяльності, контролювати та перевіряти якості виконання дорученої справи. Такі якості характеру надають можливість молодій людині успішно втілювати свої мрії у житті, стати успішним професіоналом у майбутньому.

Студентське самоврядування існує у вищих навчальних закладах різних рівнів акредитації. У ВНЗ I–II рівнів акредитації студентське самоврядування є важливим елементом виховної роботи тому, що в ньому беруть участь студенти різного віку – першокурсники шкільного віку та студенти старших курсів, вже достатньо дорослі та самостійні люди. Таке широке коло учасників студентського самоврядування ставить їх в одну площину спілкування незалежно від віку.

Втілення студентського самоврядування неможливо без створення системи відповідних органів самоврядування. Водночас, треба враховувати, що без підтримки і допомоги викладачів та адміністрації навчального закладу студентське самоврядування буде малоефективним.

Керівництвом до дій студентського самоврядування має бути девіз комуні А. С. Макаренка: *«Правда, але без гучних фраз, краса, але без прикрас, і добро не на показ – ось, що цінне для нас»*.

Найвищим органом самоврядування визначається студентська конференція, яка скликається декілька разів на рік. На конференцію обираються делегати на зборах навчальних студентських груп. Студентська конференція вирішує такі важливі питання, як вибори студентського комітету, його голови; затвердження основних напрямів діяльності комітету; слухання звіту студентського комітету про роботу; оцінка діяльності всієї

системи студентського самоврядування навчального закладу; переобрання членів студентського комітету.

Студентська конференція має скликатися не менше одного разу на рік. У період між студентськими конференціями найвищим органом громадського самоврядування виявляється студентський комітет, який обирається на студентській конференції більшістю голосів делегатів.

Студентський комітет виконує важливі та різноманітні обов'язки: проведення заходів для створення міцного і життєдіяльного студентського колективу у технікумі, розвиток його виховних функцій, активізація самоврядування; створення необхідних умов для повної самореалізації і всебічного розвитку особистості, вдосконалення її творчих нахилів і здібностей; демократизація взаємин у колективі, гуманізація міжособистісних відносин між студентами і викладачами, поглиблення їхнього співробітництва у навчально-виховному процесі, розвиток творчої самодіяльності у всіх сферах життя технікуму; спрямування діяльності на розвиток ініціативи і творчості студентів у навчанні та громадській діяльності; участь у вирішенні питань щодо подальшого поліпшення навчально-виховної роботи, зміцнення дисципліни і порядку у коледжі; організація чергування навчальних груп та визначення їх обов'язків; планування і організація позакласних виховних, заходів, свят, науково-практичних студентських конференцій тощо.

Студентський комітет очолює голова, який має заступників. У комітеті мають працювати різні сектори, наприклад: навчальний, наукової творчості студентів, культурно-масовий, спортивний, профорієнтаційний, побутово-господарчий, інформаційний, екологічний, сектор по захисту прав студентів, сектор національно та культурного відродження. В кожному секторі обираються представники від навчальних студентських груп. Кількість представників не обмежується.

Все це дозволяє залучити до громадського життя максимальну кількість студентів, надати їм можливість одержати навички та уміння працювати з людьми, виступати в ролі організаторів суспільного виробництва та суспільної свідомості.

А саме це є найважливішою складовою гуманітарної політики і тому повинно знайти відображення в документі, який ми сьогодні обговорюємо.

Пивнева Л. М.

д-р полит. наук, проф.

*Харьковского национального педагогического университета
им. Г. С. Сковороды*

ДИСКУРС «ЕВРОПЕИЗАЦИИ» В УКРАИНСКОМ ВЫСШЕМ ОБРАЗОВАНИИ В КОНТЕКСТЕ ГУМАНИТАРНОЙ ПОЛИТИКИ

Концепция «европеизации» «вошла в моду» и сформировалась в 90-е годы XX столетия под воздействием процессов интеграции и глобализации европейского пространства. Дискурс европеизации получил широкое распространение в научной литературе, что выразилось в разнообразии подходов к ее описанию и пониманию сути. Например, украинские ученые В. П. Андрущенко и В. Л. Савельев, рассматривая концептуальное поле образовательной политики, выделяют европеизацию как одну из основных тенденций современного общественного развития. В их монографическом исследовании «Образовательная политика (обзор повестки дня)» приводится понимание «европеизации» некоторыми зарубежными учеными (Ахола С., Джернек М., Маршалл А. и др.) как воплощения «противодействия глобализации», как «европейского ответа на вызовы глобализации и интернационализации», и отмечается их достаточное распространение в литературе по соответствующей проблематике. Как, кстати, и противоположная точка зрения, согласно которой «европеизация» является конкретным примером процесса глобализации».

Концепция «европеизации» на протяжении 90-х гг. обрела статус «горячей темы», и сейчас существует мнение, что она «занимает важное место в исследованиях европейской интегра-

ции и сравнительной политики (comparative politics) Тем не менее, дискуссии в этой сфере пока что «продуцируют больше вопросов чем ответов». Изучать «европеизацию» – это все равно что «стараться попасть в постоянно движущуюся цель».

«Европеизация», с учетом масштабности и сложности проблем, рассматриваемых в ее контексте, в некоторых публикациях квалифицируется как «мета-теория». Анализ конкретных событий, процессов, институций, взаимодействий, взаимовлияний предполагает (поскольку она с легкой руки некоторых исследователей получила статус «чемоданной теории») ее «распаковывание» [1, с. 62–71].

В ходе этого процесса «распаковывания» возникает понятие «европеизация образования», которое появилось относительно недавно, после подписании Маастрихтского соглашения в 1993 году, когда Европейский союз получил широкие полномочия в сфере образования в Европе, положив начало научному и популярному дискурсу относительно его целей, задач и перспектив. Среди разнообразных определений этого феномена можно выделить следующее: «под европеизацией образования следует понимать осуществление интеграции национальных систем образования в единое европейское образовательное пространство, основанное на такой саморефлексии национальных систем образования, которая, базируясь на национальной идентичности и своеобразии, включает в качестве компонента европейское самосознание. Европеизация, как процесс социокультурной образовательной модернизации, – это источник идей, смыслов, замыслов, начинаний, проектов для национальных образовательных систем, в том числе, для образовательных систем стран СНГ» [2, с. 65].

Формирование единого образовательного пространства нашло отражение в подписании 29 государствами Болонской декларации в 1999 г., что положило начало Болонскому процессу. В числе его пяти участников – государств стран СНГ – находится и Украина. Являясь органичной частью процесса образования, Болонский процесс имеет главную ориентацию на европейские региональные проблемы и их решения.

Идея европеизации очень важна для Украины, поскольку страна будучи расположенной в центре Европы, провозгласила европейский вектор развития в своих основных политических документах. Как часть государственной системы, высшее образование Украины имеет свою специфику и особенности, которые идут в фарватере общеобразовательной тенденции универсализации высшего образования. Многочисленные и непрерывные реформы, которые проводятся в этой сфере, должны стимулировать европейский вектор развития Украины, которая пытается быть похожей на современное европейское государство, а также заимствовать прогрессивные модели европейского и мирового высшего образования.

Европеизацию высшего образования в Украине общепринято рассматривать как политический процесс объединения национальной системы высшего образования с европейскими системами. Ее связывают, прежде всего, с Болонской системой, которая предполагает согласование программ обучения, повышение качества образования, единую систему степеней в высшей школе, переход на новые квалификации (бакалавр-магистр), уникальную систему кредитов (ECTS), использование модулей, мобильность студентов и преподавателей, и т. д. В ходе осуществления Болонского процесса произошло снижение роли государства в сфере высшего образования, изменения в планировании, дальнейшая переориентация системы высшего образования на рыночные отношения и развитие частного сектора в этой сфере, рост оплаты за получение высшего образования для некоторых категорий студентов. Высшие учебные заведения получили автономию в таких вопросах как открытие новых специальностей, прием студентов, количество изучаемого материала. Была осуществлена реорганизация руководящих органов высшего образования, приняты новые законы, провозгласившие идею европейской интеграции высшей школы Украины с европейскими системами высшего образования. В их числе, например, приказ МОН от 16 октября 2009 года № 943 о введении Европейской кредитно-трансферной системы (ECTS) с 2009/2010 учебного года в вузах Украины, приказ МОН № 101

от 10 февраля 2010 года о структуре образовательно-профессиональных программ и учебных планов подготовки бакалавров, где говорится о распределении учебного времени в кредитах ECTS (по циклам) для различных направлений подготовки; о формах итогового контроля нормативных дисциплин; о соотношении нормативной и выборочной (по самостоятельному выбору вуза и свободному выбору студентов) частей содержания образования; о минимальном объеме практической подготовки бакалавров.

Дискурс европеизации высшего образования в ходе осуществления Болонского процесса часто связывают с однородностью присвоения степеней, приложений к дипломам, мобильностью молодежи. Европеизации высшего образования Украины в значительной мере способствовало расширение контактов между зарубежными и украинскими университетами в виде инициатив на уровне государственных органов, отдельных высших учебных заведений, отдельных исследователей или общественных организаций. Студенческие и преподавательские обмены, совместные исследовательские программы, международные исследования стали источником проникновения образования Европы и мира в Украинскую систему образования. Международное сотрудничество высшего образования Украины с зарубежными вузами стимулирует прогрессивные мировые и европейские тенденции в образовательном поле Украины, устанавливая мировые и европейские модели для украинской системы высшего образования.

В то же время следует отметить, что реализация идей Болонского процесса в образовательном пространстве Украины имеет как своих сторонников, так и оппонентов, отмечающих противоречивый характер эффекта реализации многих образовательных реформ в Украине.

В числе наиболее часто критикуемых проблем в этой сфере следует отметить беспокойство по поводу некоторых проблем гуманитарной политики, которые связаны с повышением уровня политической культуры, профессионализма, общей культуры и нравственности будущих выпускников высших учебных

заведений. За годы независимости Украина предпринимала попытки модернизировать систему высшего образования, ориентируясь, прежде всего, на подготовку нового человека, которому предстоит жить в объединенной Европе. В контексте развития политической культуры предполагалось формирование нравственного облика студента, его честности и порядочности, непримиримости к злу и насилию, высокой ответственности за свою учебу и дисциплину, культурное поведение в вузе и за его пределами, нетерпимость к дурным привычкам в быту, цивилизованное отношение к представителям другого пола и старших поколений [см. с. 137]. Однако реалии действительности свидетельствуют об отсутствии европейского самосознания значительной части украинской студенческой молодежи относительно понимания целей и задач Болонской системы обучения в высшей школе.

Дискурс европеизации с точки зрения поиска подходов к изучению реальностей гуманитарной политики в образовании предполагает ускорение введения евростандартов в систему высшего образования без утраты лучших традиций украинской высшей школы. На это направлена и Концепция гуманитарной политики Харьковской области до 2020 года [4], которая имеет раздел, посвященный связи гуманитарной политики и высшего образования в региональном контексте. Концепция гуманитарной политики Харьковщины обусловлена европейским выбором Украины, что определяет её мировоззренческие, правовые, культурно-информационные и этические ориентиры [4, с. 5].

Важнейшими проявлениями гуманитарной политики в контексте европеизации высшего образования являются:

- ✓ интеграция Харьковщины в европейское образовательное пространство;
- ✓ упрочение конкурентоспособности региона в образовательной сфере;
- ✓ создание благоприятных условий для обучения иностранных граждан в учебных заведениях Харьковской области;
- ✓ дальнейшее внедрение в высшее образование требований Болонского процесса;

✓ нормативная, организационная и финансовая поддержка университетской автономии;

✓ развитие академических свобод [4, с. 19–20].

Идея европеизации высшего образования должна найти свое воплощение в основной цели региональной политики с тем, чтобы ориентировать харьковскую общественность на создание условий для осуществления европеизации и развития человеческого потенциала в контексте выработки европейского самосознания.

Список использованных источников

1. Андрущенко В. П. Образовательная политика (обзор повестки дня) / В. П. Андрущенко, В. Л. Савельев. – К. : МП Леся, 2010. – 404 с.

2. Аветисян П. С. Европеизация образования как инновационный фактор формирования единого образовательного пространства СНГ [Электронный ресурс] / П. С. Аветисян. – Режим доступа: http://www.rau.am/downloads/Vestnik/2_07/avetisyan.pdf

3. Гуманизация и гуманитаризация высшего образования в США // Инженер XXI столетия: личность и профессионал в свете гуманизации и гуманитаризации высшего технического образования : моногр. / ред. М. Е. Добрускин. – Харьков : Рубикон, 1999. – 511 с.

4. Концепция гуманитарной политики Харьковской области до 2020 года. – Харьков, 2012.

Телуха С. С.

*канд. іст. наук, старший
викладач кафедри політичної
історії НТУ «ХПІ»*

РОЛЬ ГУМАНІЗАЦІЇ ТА ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ В ТЕХНІЧНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Сьогодні гуманізація освіти та процес її впровадження в систему сучасної вищої освіти є досить актуальним питанням. Метою гуманізації є підготовка випускника ВНЗ не лише як професіонала у своїй спеціальності, галузі, а виховання та розвиток у ньому гуманістичних, патріотичних та творчих якостей та здібностей.

Дивлячись на багатовікове коріння походження самої проблеми гуманізації освіти, можна стверджувати, що час лише розвивав, удосконалював та збагачував принципи та ідеї гуманізації. Ці ідеї в сучасному світі знайшли широке практичне впровадження, особливо в Західних країнах. В Україні процес гуманізації освіти широко став обговорюватися на різних рівнях лише з 90-х рр. ХХ ст. Сьогодні в Україні, як і в сусідній Російській Федерації, процес гуманізації вищої освіти поступово впроваджується в життя. Вражає кількість наукових публікацій, які з'явилися останнім часом з цієї проблеми. Заслужують на увагу доробки як українських, так і російських дослідників. Наприклад стаття Добрускіна М. Е. на тему «Гуманизация как стратегия высшего образования», збагачена не лише практичним матеріалом. В ній містяться результати республіканських фундаментальних і науково-прикладних досліджень 19 ВНЗ України [8]. В публікаціях Тимофєєва О. В., Бризгалова І. В., Лизь Н. А., Сидоренко О. Л., Вінницької Н. В. важливе значення має теоретичне навантаження на самі принципи та ідеї поставленої проблеми, чітко сформульовані цілі, мета та завдання, окреслені головні філософські, соціологічні, психологічні принципи гуманізації освіти, тощо [4; 10; 14; 17]. Такі автори як Бодіян Л. А., Ветров Ю., Івашкін А., Кокарева А. М., Коломок О. І., Носова О. В.

присвятили свої розробки темам, пов'язаним із впровадженням процесу гуманізації вищої освіти в інженерній сфері.

Процес гуманізації став актуальним та провідним напрямком і в діяльності Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». Ознайомившись лише з назвою статті ректора НТУ «ХПІ» ТОВАЖНЯНСЬКОГО Л. Л. та проф. МАМАЛУЯ А. О. «Гуманізація – стратегічний напрямок розвитку інженерної освіти XXI сторіччя», розумієш, що харківські політехніки відкриті для гуманістичних цінностей та ідеалів [7]. На думку авторів: «Суттю гуманістичної парадигми інженерної освіти є трансформація традиційної системи освіти: від її базового механізму трансляції старого знання та формування вузького спеціаліста і професіонала до формування Людини творчої з яскраво вираженою особистістю, всебічно розвиненою та спроможною до міжкультурної комунікації, до освіти як пріоритетного фактора суспільного прогресу» [7].

Саме людина стає сьогодні в центрі цивілізаційного розвитку, а гуманізація систем освіти є важливим ресурсом соціально-культурного і науково-технічного прогресу всього людства. Гуманізація – це поєднання філософських, соціологічних, гносеологічних, психологічних та педагогічних поглядів, які включають цілі та завдання вищих навчальних закладів у підготовці та вдосконаленні майбутнього спеціаліста як суб'єкта та об'єкта суспільних відносин, як цілісної людини [8, с. 88].

Гуманізація передбачає відношення до людини як до суб'єкта, визнання її права на унікальність – несхожість ні на кого. Концепція гуманної освіти віддає перевагу суб'єкт-суб'єктному навчальному процесу, де той, хто навчається, є активним, ініціативним, готовим до колективної інтелектуальної діяльності, яка може бути досягнута, наприклад, за допомогою проблемно-діалогового викладання. Активність досягається через почуття внутрішньої свободи, через визнання права на вибір. Для студента це може бути право на визначення власного темпу навчання, на формування власного пакету дисциплін з переліку можливих, на участь у всіх доступних видах навчальної, наукової чи іншої творчої роботи [10].

Особлива роль у процесі гуманізації належить гуманітарній

освіті як складовій частині всієї системи вищої освіти. Ще на початку століття один з творців інженерного проектування проф. А. Рідлер писав: «Завдання вищої технічної школи полягає не в тому, щоб готувати тільки хіміків, електриків, машинобудівників і так далі, тобто таких фахівців, які ніколи б не покидали своєї тісно обмеженої галузі, але щоб давати інженерові багатобічну освіту, надаючи йому можливість проникати і в сусідні області. Інженери мають потребу більш глибоких знань, ніж тільки пізнання за своєю спеціалізацією, потрібні знання в широкому об'ємі освіти. Гарна освіта – це така, яка керує, тобто дивиться вперед і своєчасно з'ясовує завдання, що висувуються як сучасністю, так і майбутнім, а не примушує себе тільки тягнути і штовхати вперед без зайвої потреби» [15, с. 233]. Дійсно, для підготовки якісного професіонала необхідний діалог наук, який полягає в поєднанні та вбиранні одними науками результатів інших наук, використанні їхніх методів та відкриттів, що лише збагачує їх та робить крок вперед в їхньому розвитку.

Гуманітарні дисципліни філософського, соціологічного, психологічного, історичного та ін. напрямків повинні бути широко представлені в сучасних технічних вищих навчальних закладах, адже акумулюючи в собі досягнення науки, виробництва, культури, освіта робить їх органічною частиною свого змісту та тим самим через гуманізацію студентства впливає на гуманізацію суспільства.

Гуманітарна освіта відіграє найбільшу роль у вихованні студентів технічних ВНЗ, глибше формулює наукове світосприйняття, цінності та життєві орієнтири студентської молоді. Гуманітарна освіта – основний стрижень гуманітаризації всієї системи вищої технічної освіти, це найбільш динамічна її сфера, яка слугує з'єднуючим механізмом між людиною та суспільством. Гуманітарні дисципліни найбільш повно розкривають потенціал студентства, розширюють кругозір, збагачують його духовну культуру і тим самим залучають молодь до світового культурного та цивілізаційного процесу.

Сучасний інженер, здобувши вищу освіту, не повинен бути бранцем обраної спеціальності, чи бути інженером «часткового типу», він повинен відповідати сьгоднішнім умовам функціо-

нування суспільства та перспективам його розвитку. Саме гуманітарні дисципліни відіграють значну роль у формуванні спеціаліста нового типу – людини і професіонала, який гармонічно поєднує людські та професійні якості [11, с. 140]. Тому здійснення та впровадження гуманітарної політики у вищій технічній освіті дозволить подолати обмеженість та вузькопрофільність майбутніх випускників, забезпечити їм комфортні умови життя та діяльності в ХХІ столітті. Звичайно, здійснення цієї політики нашо́вхується на перепони та труднощі, що заважають більш оперативній перебудові системи освіти на сучасний лад.

Ознайомившись із принципами і цілями гуманізації, врахувавши дослідження науковців з даної теми та дивлячись на досвід гуманізації у вищих навчальних закладах України, можна виділити декілька аспектів, необхідних для подальшого втілення гуманітарної політики в Україні. По-перше, це не зменшувати обсяг курсів та не збільшувати навантаження для гуманітарних дисциплін. По-друге, популяризація ідей і принципів гуманізації та гуманітаризації серед викладацького складу ВНЗ. По-третє, забезпечення достатньої матеріальної бази для ефективного впровадження завдань гуманізації.

Вказані аспекти, на мою думку, важливі, адже нещодавно саме існування деяких гуманітарних дисциплін, зокрема історії, було під питанням. Сучасні викладачі інколи не зовсім розуміють самі принципи та цілі гуманітарної політики, часто дивлячись на неї як на тимчасове явище, недооцінюючи її та ігноруючи. Тому важливо більш чітко пояснити, для чого потрібна ця програма, вказати її головні цілі та завдання.

Керівництво країни недостатньо уваги приділяє фінансуванню цієї політики, і це призупиняє її розвиток та втілення в систему освіти. Це стосується фінансування видавничої діяльності вузів загалом і викладачів зокрема, забезпечення підручниками, технічними засобами навчання, та й сама заробітна плата викладачів є мізерною в порівнянні з країнами Заходу. Здається, що врахування цих пропозицій в контексті обговорення проекту Концепції державної гуманітарної політики в Україні зробить реалізацію Концепції ефективнішою.

Список використаних джерел

1. Антипов А. Г. Гуманизация и гуманитаризация образования: состояние и проблемы / А. Г. Антипов // Высш. образование в России. – 2009. – № 6. – С. 98–102.
2. Бодьян Л. А. Гуманизация образования и развитие конкурентоспособного выпускника технического вуза / Л. А. Бодьян // Казанский пед. журн. – 2009. – № 5. – С. 60–69.
3. Ветров Ю. Гуманизация и гуманитаризация инженерного образования / Ю. Ветров, А. Ивашкин // Высш. образование в России. – 2006. – № 1. – С. 45–50.
4. Винницкая Н. В. Гуманизация образования в контексте региональной культуры / Н. В. Винницкая // Философия образования. – 2008. – № 3. – С. 92–97.
5. Волынец Г. В. Гуманизация образования средствами иностранного языка / Г. В. Волынец // Вологодские чтения. – 2005. – № 52. – С. 37–39.
6. Гончаренко С. Гуманізація і гуманітаризація освіти / С. Гончаренко, Ю. Мальований // Шлях освіти. – 2001. – № 2. – С. 2–7.
7. Гуманізація – стратегічний напрямок розвитку інженерної освіти XXI сторіччя / Л. Товажнянський, ректор НТУ «ХП», проф. А. Мамалуй [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polytechnic.kpi.kharkov.ua/ViewArticle.aspx?id=2473>
8. Добрускин М. Е. Гуманизация как стратегия высшего образования [Электронный ресурс] / М. Е. Добрускин. – Режим доступа: <http://elibrary.ru>
9. Кісіль М. В. Гуманізація вищої освіти як сучасна тенденція / М. В. Кісіль // Інноваційний розвиток суспільства за умов кроскультурних взаємодій : [матеріали конференції]. – Суми, 2008. – С. 49–51.
10. Кокарева А. М. Проблемы гуманизации профессиональной подготовки будущих инженеров [Электронный ресурс] / А. М. Кокарева. – Режим доступа: www.nbuu.gov.ua/portal/.../kokareva.pdf
11. Коломок О. И. Гуманизация инженерного образования в контексте модернизации российской высшей школы / О. И. Коломок, О. В. Носова // Известия Нижневолжского

агроуниверситетского комплекса: Наука и высшее профессиональное образование. – 2006. – № 4. – С. 138–141.

12. Корытов В. А. Гуманизация дополнительного образования специалистов, эксплуатирующих опасные производственные объекты / В. А. Корытов // Междунар. журн. экспериментального образования. – 2010. – № 7. – С. 152–153.

13. Лызь Н. А. Гуманизация образования и воспитательный процесс в высшей школе / Н. А. Лызь // Известия Южного федерального ун-та. Техн. науки. – 2000. – Т. 15. – № 1. – С. 111.

14. Сидоренко О. Проблеми гуманізації та гуманітаризації в освітній реформі в Україні / О. Сидоренко // Вища освіта України. – 2001. – № 2. – С. 63–67.

15. Соловьева М. В. Гуманизация технического образования в аспекте интеграции вуза в международное образовательное пространство / М. В. Соловьева // Известия Южного федерального ун-та. Техн. науки. – 1999. – Т. 12. – № 2. – С. 233–233.

16. Тимофеева О. В. Гуманизация как стратегическое направление развития профессионального образования / О. В. Тимофеева, И. В. Брызгалов // Вестн. Адыгейского гос. ун-та. Сер. 3: Педагогика и психология. – 2009. – № 4. – С. 111–115.

Чибисова Н. Г.

*канд. филос. наук,
доц. кафедры философии
и гуманитарных дисциплин,
проректор по воспитательной
работе ХГУ «НУА»*

ФОРМИРОВАНИЕ СОЦИОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТРАНСТВА – ОДНО ИЗ ВАЖНЫХ НАПРАВЛЕНИЙ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ГУМАНИТАРНОЙ ПОЛИТИКИ

В каждом обществе существует свое социокультурное пространство, которое оказывает значительное влияние на индивидов и социум в целом. И этому феномену на каждом этапе общественного развития уделяется особое внимание.

Термин «социокультурное пространство» характеризует пространство, образованное культурой и ее формами. Данные формы не только создают соответствующее пространство, но и существуют в нем.

Социокультурное пространство подобно физическому пространству Вселенной, оно привлекает к себе разнообразные объекты, среди которых можно выделить культурные комплексы, культурные объединения и даже целые культурные миры.

Социокультурное пространство представляет собою часть социального пространства, которое является формой существования общества. Социокультурное пространство, по мнению исследователя А. Лефевра – это репрезентативное пространство, которое не может быть понято без знаний о социальном пространстве [1, с. 7]. Таким образом, социокультурное пространство не существует само по себе, а только как часть социального мира – мира социума.

Социокультурное пространство может быть представлено, как результат конструктивной деятельности индивида, социальной группы, общества. Государство также выступает одним из ведущих субъектов его создания и совершенствования. И оно способно наполнить социокультурное пространство таким

содержанием, которое будет отвечать потребностям общества и индивидов.

Социокультурное пространство – явление динамичное, и изменения внутри культурных форм приводят к изменениям всего пространства. Анализируя содержание отдельных культурных форм в экстенсивном плане, необходимо учитывать силу их влияния на культуру и общество, т. е. степень воздействия культурных форм на явления общественной жизни. Данное воздействие и представляет собой социальный потенциал культурных форм. Величина социального потенциала определяется тем, насколько содержание данных культурных форм преломляется в жизни общества [2, с. 56–58]. Формы культуры позволяют решать задачи сохранения, воссоздания и приумножения культуры в целом. Так, благодаря культурным формам сохраняются обычаи, традиции, процессы воспитания и обучения, которые передаются будущим поколениям, а опыт предыдущих поколений становится основой для жизнедеятельности современных поколений. Поэтому так важно знать, какие формы культуры существуют в данном социокультурном пространстве, какое содержание они ему передают.

Социокультурное пространство детерминировано и действиями внешних факторов. Тенденции развития современного общества будут преломляться в социокультурном пространстве.

В социокультурном пространстве современной Украины проявляются и новые, зарождающиеся формы культуры, и те, что сохранились от предыдущих времен. Но и они (традиционные и индустриальные формы культуры) не являются константными, они также меняются: некоторые – разрушаются, а другие – оказавшись под угрозой уничтожения, начинают более активно проявлять себя, акцентируя внимание на своей исключительности и своеобразии.

Влияют на современное социокультурное пространство и те противоречия, которые возникают в украинском обществе. Например, противоречие между централизацией и децентрализацией социальных сфер отражается в социокультурном пространстве. В этой связи, более активными становятся

региональные и локальные формы культуры, активизируются этнические и национальные ее проявления.

Украинское общество находится на стадии становления своей самостоятельности, поэтому сегодня нельзя еще говорить о его целостности. В социокультурном пространстве Украины проявляются многообразные формы и элементы культуры. Например, развитие религиозной культуры зависит от господства той или иной традиции, существующей в обществе (социалистической или досоциалистической), которая может сохранять консервативный характер или же приобретать модернизационный импульс. Если акцентируется советская традиция, то церковь призвана поддерживать коммунистические политические круги и, соответственно, будет проявляться ее консервативная позиция. Если же внимание уделяется досоветской традиции, то церковь начинает играть модернизационную роль.

Во время становления информационного общества происходят изменения в структуре ценностей: старые ценности, нормы, символы начинают заменяться на новые. Люди, которые выросли на традиционных ценностях, болезненно реагируют на их уничтожение, они лучше начинают понимать их смысл, значение. В обществе обостряется конфликт поколений, конфликт культур. Каждое поколение является носителем той культуры, которую оно вобрало в себя в детстве и в молодые годы – в период социализации. Содержание культуры общества становится содержанием культуры индивидов, поэтому старшему поколению очень трудно отказаться от традиционных форм культуры. В современном украинском обществе в жизнь вступает поколение детей, которое выросло в другом социокультурном пространстве, нежели их родители; им ближе и доступнее новая система ценностей. Поэтому отношение родителей к новым формам культуры существенно отличается от отношения к ним детей.

Таким образом, социокультурное пространство Украины становится условием жизни для неоднородного по своим потребностям населения, одна часть которого живет потребностями традиционного общества, другая – потребностями нового информационного общества. В этой связи, в социокультурном

пространстве одновременно разворачиваются процессы как возрождения традиционных, национальных элементов культуры, так и возникновения новых элементов, связанных со становлением культуры информационного общества. Конфликты, противоречия, возникающие между формами культуры, возможно разрешить. И в этом процессе значительная роль принадлежит государству, оно призвано проводить взвешенную и продуманную социокультурную политику, сохраняя все лучшее из традиционной культуры и, в то же время, способствуя развитию ее новых форм.

Социокультурное пространство Украины испытывает на себе мощное внешнее влияние: общемировые глобальные тенденции проявляются в новых формах культуры. И чтобы национальная, самобытная культура не растворилась под его влиянием, государство должно или мобилизоваться, перестроив свои социальные системы, и включиться в данный процесс максимально эффективным способом, или подчиниться внешним факторам, – в таком случае преобразования будут более болезненными и непредсказуемыми.

Преобразования, происходящие в украинском обществе, охватывают все слои населения, складываются разные модели мышления, формируются новые социокультурные отношения – все это свидетельствует о необходимости перехода к решению задач нового этапа общественного развития и, следовательно, к разработке новой концепции гуманитарного развития общества и обеспечению ее реализации на практике. И в этот процесс призваны активно включиться и ученые, и государственные служащие, и общественные деятели – все, кому не безразлично будущее украинского общества.

Список использованных источников

1. Макаров В. П. Формирование глобального информационного пространства / В. П. Макаров // Вестн. Моск. ун-та. Сер. 48. Социология и политология. – 2005. – № 3. – С. 3–18.
2. Подольская Е. А. Управление социальными процессами / Е. А. Подольская. – Харьков : Изд-во НУА, 2006. – 524 с.

Щербина І. В.

*канд. іст. наук, доц. кафедри
українознавства та
політології Української
інженерно-педагогічної
академії*

ПРО ПІДВАЛИНИ ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Радикальне реформування суспільства на межі ХХ–ХХІ ст. активно формує нову соціокультурну реальність, яка характеризується й новими відносинами між людьми в цілому, новими умовами свого розвитку, особливою системою цінностей, норм і правил, культурних потреб і засобів їх задоволення. Світові тенденції також свідчать про посилення уваги до духовності кожного окремого індивіда, утвердження гуманних цінностей у світовій культурі, політиці, економіці.

В Україні ця проблема тим більш актуальна, бо вона лише нещодавно здобула незалежність, а криза 1990-х рр. призвела до втрати багатьох людських цінностей, поглиблення розриву між людьми та так званою «елітою». На жаль, ці проблеми гостро відчуються і сьогодні.

Виправити ситуацію покликана гуманітарна політика держави, пріоритети якої розставлені у «Комплексній програмі розвитку гуманітарної сфери». Серед них: інтеграція суспільства, забезпечення прав і свобод кожної людини, здійснення принципу соціальної справедливості та ін.

Але ефективність гуманітарної політики української держави напряму залежить від ступеня розвитку громадянського суспільства.

Для України дана проблема має особливе значення. Це зумовлено тим, що як на теоретичному, так і на практичному рівні, відродження громадянського суспільства ще тільки відбувається. Це можна пояснити недостатністю власних інтелектуальних традицій розвитку політичної теорії, функції якої виконувала радянська ідеологія, незатребуваністю ґрунтовних

філософсько-політичних досліджень в умовах, коли філософсько-політична думка не має реального впливу на політику.

Як зазначив віце-президент з міжнародних програм Фонду економічних досліджень Atlas Том Палмер, «...країнам, що перебували у складі СРСР, необхідне громадянське суспільство – подобається воно їхнім політичним лідерам чи ні. І створити його можуть лише самі люди – а не їхні уряди чи іноземці. Громадянське суспільство виникає тоді, коли громадяни беруть відповідальність на себе – насамперед за свою власну долю, але також і за вирішення проблем, які вони бачать навколо себе, – і створюють об'єднання індивідів, які допомагають одне одному, а значить впевнених, що у випадку потреби їм самим також допоможуть».

Громадянське суспільство – це сфера спілкування, взаємодії, спонтанної самоорганізації та самоврядування вільних індивідів на основі добровільно сформованих асоціацій, яка захищена необхідними законами від прямого втручання і регламентації з боку держави і в якій переважають громадянські цінності.

Чим більш є розвинутим громадянське суспільство, тим легше громадянам захищати свої інтереси, тим більшими стають їхні можливості щодо самореалізації в різних сферах суспільного життя і тим меншою є небезпека узурпації політичної влади тими чи іншими її органами або окремими особами. Відстоюючи матеріальну і духовну незалежність від держави, домагаючись правової гарантії такої незалежності, захисту приватних і суспільних інтересів людей, громадянське суспільство активно сприяє процесам політичної демократизації, набуття державою ознак правової. Рівновага між громадянським суспільством і державою є важливим фактором стабільного демократичного розвитку, а порушення її веде до гіпертрофії владних структур, відчуженості й політичного безсилля народу.

Але, з іншого боку, громадянське суспільство залежить від держави і не може набути розвинених форм в умовах політичного насильства й тиранії. Тому зворотний зв'язок у стосунках громадянського суспільства і правової держави дуже важливий.

Наявний стан вітчизняного громадянського суспільства

свідчить про його недостатній потенціал як суб'єкта суспільних перетворень. Так, на 10 тисяч населення України припадає 11 громадських організацій, тоді як в Угорщині – 46, в Хорватії – 85, в Естонії – 201. До того ж, на думку багатьох експертів, більшість зареєстрованих в Україні громадських організацій існують лише формально. Низьким залишається і рівень участі громадян у діяльності таких організацій.

Протягом кількох останніх років мало місце певне зростання громадської активності, однак переважно стихійного протестного характеру, часто спровоковане суперечливими рішеннями органів державної влади та місцевого самоврядування. Разом з тим запроваджені інституційні механізми представлення інтересів громадськості в органах державної влади наразі функціонують недостатньо ефективно.

Суттєвою перешкодою на шляху формування дієздатних суспільно впливових громадських організацій є і низький рівень готовності самих громадян до участі в них. Досі переважна більшість громадян України переконана, що не може ефективно обстоювати свої права і свободи, впливати на стан забезпечення власних політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, впливати на підготовку та прийняття управлінських рішень, зокрема на місцевому рівні.

Також визначальними перешкодами на шляху формування громадянського суспільства в Україні стають розчарування та зневіра населення в демократичних інститутах, відсутність дієвого судового захисту громадян, перехідність соціальної структури, бідність широкого загалу, низький рівень громадської політичної культури. До цього ж слід додати такі фактори, як відсутність ідеї, яка інтегрує та об'єднує суспільство, відсутність середнього класу, несформованість незалежного індивіда – носія громадських цінностей і етносу, генератора громадянських традицій. Більшість населення маргіналізована, при цьому в масовій свідомості все ще домінують патерналістські настрої, не відбувається радикального відновлення політичних еліт.

Існуюча роз'єднаність не дає змоги ефективно протидіяти владі, привернути увагу владних структур до тих проблем, які

інститути громадянського суспільства не можуть вирішити власними силами. До того ж, негативні наслідки має низький ступінь усвідомлення українським суспільством таких базових понять, як громадянське суспільство, демократія, права людини і верховенство закону, розподіл влади, узгодження інтересів, світський характер держави, толерантність та пошук консенсусу, багатоконфесійність та повага до прав меншин. Змістовне наповнення та вкорінення цих категорій у громадській думці засновані більше на закордонному, ніж на вітчизняному досвіді, якого поки що бракує українському суспільству.

У той же час, розбудова громадянського суспільства в Україні – це єдиний шлях до іншої ментальності: більш оптимістичної стосовно сил окремої особи, її здатності впливати на хід подій, більш відповідальної щодо своєї громадської ролі і діяльності, вільної від патерналістських ілюзій щодо ролі і можливостей держави. Формально існує правове поле, необхідне для захисту прав особи та для її суспільної участі. Але цього замало, щоб громадянське суспільство заявило про себе як відчутна сила, з якою мусили б рахуватися владні структури. Вкрай потрібні радикальні зрушення в системі цінностей, які можуть відбутися лише за умови одночасних змін у соціальній структурі і способі розподілу ресурсів, у характері стосунків між державою і громадянином, судово-правових інститутах.

Наразі, громадянське суспільство в Україні поки що не заявило про себе як центр сили, з яким би мусили рахуватися владні структури, не стало противагою владі. Заважають вкорінені у масовій свідомості стереотипи тоталітарного минулого, у тому числі й персоналістські орієнтації більшості людей; їх сподівання на те, що порятунком прийде від «сильного лідера» і, як наслідок, – вичікувальна позиція замість громадянської активності. Загалом, можна сказати, що структурні (інституційні) зміни поки що не перейшли на культурний рівень і не сформували особистість, здатну захищати свої власні і суспільні інтереси та бути опорою демократії.

Як це змінити? Є одна добре відома відповідь: через творення власників, середнього класу, через диференціацію і структурування

суспільства. Для цього потрібно, щоб швидко й ефективно розгорталися економічні реформи та щоб вони здійснювалися на справедливій основі. Такі реформи можуть породити власників, а власники – створити громадянське суспільство.

Шлях до цього пролягає:

– через зміну суспільних інститутів і зразків поведінки. Новостворені інститути потрібно зберігати якомога довше, щоб вони «встигли» сформувати нові взаємовідносини і моделі поведінки. Ці нові структури будуть сприяти формуванню нової культури;

– через створення громадських організацій, що слідкують за дотриманням права урядовцями і не допускають їх втручання у громадське життя та через залучення ними пересічних громадян до повсякденного творення «малих справ», вирішення проблем своєї громади;

– через просвітницьку діяльність, змістом якої має бути культивування цінностей ринкової економіки і відкритого демократичного суспільства, а зняряддям – засоби масової інформації, науково-публіцистичні статті, живе спілкування духовно-інтелектуальної еліти, інтелігенції з народом. Адже саме ця еліта в умовах недосконалої моделі розвитку суспільства відіграє визначну роль. Важливе значення має також сімейне виховання, громадянське спрямування шкільної та вузівської освіти.

Отже, одним із пріоритетних завдань гуманітарного розвитку України є розвиток діалогу держави і громадянського суспільства.

Наприкінці зазначимо, що повільність, амбівалентність, непослідовність розвитку громадянського суспільства в Україні потребує підсилення як теоретичної, так і практичної уваги до цієї проблеми. Важливим у цьому контексті є подолання масової невпевненості у майбутньому суспільства та неспроможності громадян впливати на перспективи його розвитку, що неможливо без подолання нестабільності соціальної системи, непередбачуваності і невизначеності соціально-економічної політики держави, без принципових змін у свідомості і діяльності усіх акторів публічної сфери, без конституювання самої цієї сфери.

ПРОПОЗИЦІЇ

засідання круглого столу по обговоренню проекту Концепції державної гуманітарної політики в Україні

1. Схвалити основні положення проекту Концепції гуманітарного розвитку України.

2. Вважати, що за умови послідовної реалізації положень Концепції схвалені документи сприятимуть стабілізації та посиленню ролі громадянського суспільства в Україні.

3. Доручити учасникам круглого столу провести роз'яснювальну роботу щодо основних положень проекту Концепції гуманітарного розвитку в Україні в колективах, на засіданнях вчених (педагогічних) рад, серед учнівської та студентської молоді.

4. Рекомендувати перші лекції в навчальних закладах присвятити проблемам гуманітарного розвитку та популяризації концептуальних положень державної гуманітарної політики.

5. Учасники обговорення внесли також пропозиції щодо уточнення деяких положень проекту. Зокрема:

5.1. Визначаючи головну мету гуманітарної політики, бажано підкреслити необхідність ефективного використання конструктивно-творчого потенціалу гуманітарних наук, формування гуманітарної освіченості і технологічної культури кожного громадянина.

Крім цього, у «Загальних положеннях» варто використовувати ідентичні словосполучення «гуманітарний розвиток України», а не «гуманітарний розвиток в Україні», бо друге словосполучення передбачає наявність іншого конкретного об'єкта розвитку в рамках України.

Перелік ключових проблем та цілей варто доповнити проблемами у сфері здоров'я, освіти, науки, враховуючи їх актуальність та наявність у Концепції пунктів, спрямованих на їх удосконалення.

5.2. Значно чіткіше визначити механізми реалізації Концепції, особливо з питань освіти (забезпечення рівного доступу до якісної

освіти, посилення процесів європеїзації вищої освіти, підвищення ролі сімейного виховання і т. ін.), конкретніше зазначити, якими шляхами, за рахунок чого держава і суспільство будуть вирішувати ці завдання.

5.3. Проблеми розвитку освітнього простору та стимулювання наукової діяльності (п. 3.2) краще було б розглянути як самостійні напрямки гуманітарної політики, що виступають її визначальними факторами; п. 3.3 доповнити словами: «Гуманізація соціальної сфери життєдіяльності суспільства». У самому тексті цього розділу додати 2–3 абзаци стосовно послідовного розширення соціальних гарантій для громадян та зростання ролі громадянського суспільства у справі якісного виконання положень, сформульованих у Концепції; п. 3.6 доповнити конкретними положеннями про формування культури відповідальності кожного громадянина за наслідки своєї діяльності.

5.4. Доповнити деякі уточнюючі формулювання в конкретних пунктах:

У підрозділі 3.10 «Інноваційний розвиток як чинник гуманізації суспільства» на с. 40 шостим пунктом поставити «Розробити способи ефективного використання конструктивно-творчого потенціалу гуманітарних наук, формування гуманітарної освіченості та технологічної культури кожного громадянина».

У підрозділі 4.1 «Удосконалення державного управління гуманітарним розвитком та інструменти культурної політики» на с. 45 замість «обов'язкова наукова експертиза проектів рішень щодо гуманітарної сфери» (другий пункт зверху) поставити «обов'язкова гуманітарна експертиза, націлена на зважену оцінку впливу промислових, сільськогосподарських, соціальних технологій на стан людського потенціалу».

У підрозділі 4.3 «Діалог держави і громадянського суспільства як головна умова здійснення відповідальної гуманітарної політики» на с. 48 вставити «– в активізації діяльності професійних галузевих асоціацій соціогуманітарного знання з метою забезпечення «внутрішнього аудиту» якості наукових досліджень і взаємодії з громадянським суспільством і органами соціального управління».

У підрозділі 4.4 «Формування відносин суспільної довіри й громадянської відповідальності» на с. 50 вставити «використовувати основні процедури гуманітарної експертизи (міждисциплінарне обговорення конкретних рішень і проектів, узгодження різнонаправлених інтересів і т. ін.) для виявлення і вирішення нагальних соціальних проблем та зниження соціальної напруженості».

5.4. Розділ про очікувані результати доповнити положенням про те, що одним із головних результатів реалізації гуманітарної політики держави має стати формування громадянського суспільства як визначального чинника розвитку гуманітарної сфери.

ЗМІСТ

Предисловие	3
<i>Шаповал Р. В.</i> До питання про розробку Концепції державної гуманітарної політики в Україні	5
Постановочні доповіді	7
<i>Подольская Е. А.</i> Гуманитарная политика: сущность и общественная значимость	7
<i>Астахова В. И.</i> О приоритетах государственной гуманитарной политики	14
<i>Михайлева Е. Г.</i> Потенциал гуманитарной сферы в гражданском обществе	18
<i>Внукова Н. Н., Пивоваров В. Н.</i> Аспекти гуманітарної освіти в національній рамці кваліфікацій	25
Доповіді та повідомлення	31
<i>Астахова Е. В.</i> Гуманитаризация украинского общества: вербальные задачи и реальные противоречия	31
<i>Діброва Л. М.</i> Навчання починається з виховання	33
<i>Дольська О. О.</i> Роль і значення освіти в сучасному суспільстві	37
<i>Кашаба О. Ю.</i> Гендерна рівність в державному будівництві як складова гуманітарної політики України	42
<i>Куделко С. М.</i> Предложения по гармонизации процессов в гуманитарной сфере современной Украины	47
<i>Леженін О. М.</i> Вдосконалення студентського самоврядування як один із пріоритетних напрямків гуманітарного розвитку Харківського регіону	49
<i>Пивнева Л. М.</i> Дискурс «европеизации» в украинском высшем образовании в контексте гуманитарной политики	52
<i>Телуха С. С.</i> Роль гуманізації та гуманітарної освіти в технічних вищих навчальних закладах	58
<i>Чибисова Н. Г.</i> Формирование социокультурного пространства – одно из важных направлений государственной гуманитарной политики	64

<i>Щербина І. В.</i> Про підвалини гуманітарної політики держави	68
Пропозиції засідання круглого столу по обговоренню проекту Концепції державної гуманітарної політики в Україні	73

Наукове видання

**ГУМАНІТАРНА ПОЛІТИКА
ЯК ФАКТОР СТАЛОГО
ГРОМАДСЬКОГО РОЗВИТКУ**

Матеріали круглого столу
10 липня 2012 року

(російською та українською мовами)

В авторській редакції
Комп'ютерна верстка *І. С. Кордюк*

Підписано до друку 20.10.2012. Формат 60×84/16.
Папір офсетний. Гарнітура «Таймс».
Ум. друк. арк. 4,65. Обл.-вид. арк. 3,92.
Тираж 50 пр. Зам. № .

Видавництво
Народної української академії
Свідоцтво № 1153 від 16.12.2002.

Надруковано у видавництві
Народної української академії

Україна, 61000, Харків, МСП, вул. Лермонтовська, 27.